

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

1917

HÄFT. 3

KULTURHISTORISK-TIDSKRIFT

• UTGIFVEN AF •
DR. GUSTAF UPMARK
MUSEETS-STYRESMAN

Gustaf Upmark, Guldsmedsämberet i Jönköping	97
Joh. Wahlfisk, Nils Gabriel Djurklou	125
Smärre meddelanden: T. B. Kielland. En tidlig köbenhavner fajanse.	141

Gäfvor till Nordiska Museet från landsorten insändas under adress Nordiska Museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra fyndort och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

Fotografier af kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, husgeråd, dräkter, utöfvandet af landtliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, forntro-föremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet af Nordiska Museet.

Uppteckningar om lefnadssätt, sysslor och bruk i äldre tider samt om folkseder, lekar, forntro och vidskepelser, sägner o. s. v. äro likaledes särdeles välkomna bidrag till museets arkiv för svensk folkkänedom.

Författarne äro ensamma ansvariga för sina uppsatser innehåll.

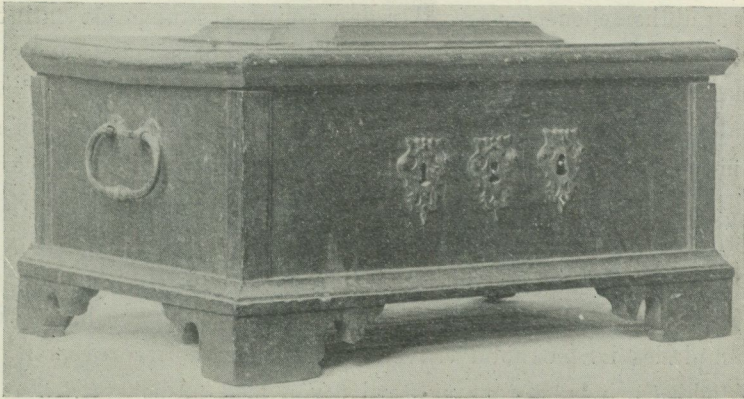

Fig. 1. Jönköpings guldsmedsämbetes låda;
af ek; höjd 0,305 m. Nordiska Museet.

Guldsmedsämbetet i Jönköping.

Af

Gustaf Upmark.

Jönköping var en betydande ort sedan urminnes tid och fick köpstadsprivilegier redan år 1284 af Magnus Ladulås, sedermera flera gånger bekräftade. — Efter en brand år 1612 erhöll staden nya privilegier år 1614.

Att här jämte öfriga handverkare redan tidigt funnits guldsmeder är troligt. Först från omkring midten af 1400-talet känna vi en del namn på guldsmeder, men hvarken under detta århundrade eller under 1500-talet och större delen af 1600-talet känna vi något i öfrigt om deras förhållanden eller tillverkningar.

Mot slutet af 1680-talet genomfördes under ledning af dåvarande riksvärdien Antoni Grill ett kraftigt organisationsarbete af landets guldsmeder, som dels gick ut på förständigande för mästarna i de olika städerna att ställa sig till efterrättelse de sedan lång tid tillbaka existerande allmänna skräförfattningarna, dels äfven medförde en del nya bestämmelser för ett effektivare handhafvande af kontrollen på det arbetade guldets och silfrets fullödighet. Stockholms guldsmedsämbyte, som sedan gammalt var »hoffwedh embetet i Rikit

offuer guldhsmedener», var väl redan tidigt organiseradt enligt författningarna med ålderman och bisittare, något så när regelbundna sammankomster, vid hvilka lärlingar inskrefvos, gesäller utskrefvos och mästare efter aflagda prof förklarades för ämbetsbröder o. s. v., men med kontrollens effektivitet synes det äfven där icke hafva varit på fullt betryggande sätt ordnadt. — Genom Antoni Grills skrifvelse till Stockholms guldsmedsämbe den 13 augusti 1689, som utgjorde en närmare förklaring på en resolution af Kungl. Kammarkollegium af den 2 maj 1689, ordnades detta i detalj, och från och med detta år stämplades i Stockholm tillverkade guld- och silfverarbeten jämte med stadens och mästarens stämpel äfven med årsbokstaf.

I samband härmed utgingo från riksvärdien äfven till guldsmederna i en mängd andra svenska städer skrivelser, innehållande »Gullsmedhz Skråå Hwar effter the sig i alla städer och Provincier i Sveriges Rijke rätta och regulera skola». — I första punkten föreskrefs att: »ingen Stadh eller Province i Konungarijket kan hafva något Skråå medh mindre der finnes fyra mästare uthi Gullsmedz Embetet; så länge the icke äro så starcke, så skola the lyda under nästa Province som the äro så starcke uthi och hafwa skråå, till dhes dhe ock warda så starcke».

Huru många dylika (guldsmeds-)provinser landet uppdelades uti har jag tillsvidare icke bestämdt kunnat fastslå. — *Malmö* var sedan gammalt hufvudorten i Skåne, men år 1690 inrättades ett själfständigt guldsmedsämbe i *Kristianstad*, som till en början rivaliserade med *Malmö*mästarna om inflytandet i de sydsvenska småstäderna. I *Blekinge* blef det jämförelsevis nyanlagda *Karlskrona* hufvudorten äfven i detta afseende, med ett själfständigt guldsmedsämbe alltifrån 1691. För västra Sverige var gifvetvis *Göteborgs* guldsmedsämbe det ledande: Antoni Grills bref till mästarna där är dat. 9 sept. 1690.

Småland synes hafva bildat en (guldsmeds-)provins, men med *Kalmar* och *Jönköping* som rivaliserande hufvudorter. — Guldsmedsämbetet i *Östergötlands* provins hade sin hufvudstad i *Norrköping*. — Hur det var ordnadt i *Svealand* och *Norrland* har jag ännu icke lyckats utreda: *Stockholms* guldsmedsämbe intog ju en ledarställning, men därjämte synas guldsmederna i *Arboga* hafva bildat ett

ämbete med anslutna mästare i en mängd andra städer. De norr-ländska liksom de finska städernas guldsmeder torde i allmänhet hafva lydt under Stockholm.

Efter hand som antalet mästare i de smärre städerna ökades, bröto dessa sig ut och bildade själfständiga guldsmedsämbeten med egen ålderman och låda, kring hvilken sedan nya grupperingar uppkommo.

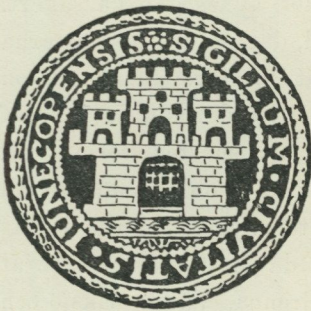
Någon skrifvelse från Antoni Grill till guldsmederna i »Smålands province» har jag icke påträffat, men att en sådan skrifvelse utgått något af dessa år, 1689—början af 1690-talet, synes ganska säkert. Tydligen fanns det ingen stad inom Småland, där guldsmedsmästarna voro så många som fyra. En i Kalmar bosatt mästare Hans Olofsson Sturk omtalas emellertid såsom förordnad till ålderman år 1690 af riksvärdien. När Hans Sturk dog år 1705, blef mäster Börje Wall i Jönköping af dåvarande riksvärdien Michel Pohl utnämnd till ålderman, hvarvid bestämdes att lådan, ämbetets symbol, skulle flyttas från Kalmar till Jönköping. Där funnos då blott två mästare af guldsmedsämbetet, men det påpekades att Grenna, Växjö, Eksjö och Vimmerby icke voro långt aflägsna; tydligen därför att där bosatta mästare icke behöfde anses skola försumma att närvara vid de påbjudna kvartalssammankomsterna.

Därmed var guldsmedsämbetet i Jönköping eller rättare guldsmedsämbetet i Smålands provins med Jönköping som hufvudort konstitueradt, och under detta ämbete lydde mästarna i Smålands andra städer. Från och med Börje Wall är listan på åldermän för Jönköpings guldsmedsämbete fullständig ända fram till midten af 1800-talet, då skråväsendet upplöstes. — Mästarna i ämbetets »hufvudstad», Jönköping, voro länge fåtaliga, och först på 1750-talet öfverstege de det i skråförfattningarna för bildande af själfständigt ämbete föreskrifna antalet fyra.

Den äldsta bevarade protokollsboken, nu i Nordiska Museet, börjar den 17 juli 1738; ämbetet kallas där »Guldsmedsamtsoieteten i Smålands province». Det sista protokollförda sammanträdet ägde rum den 13 mars 1848. Protokollen lämna sedvanliga upplysningar om ämbetets sammankomster, vid hvilka förekom inskrifning af lärgossar,

utskrifning af gesäller, pröfning af mästerstycken och antagande af nya mästare, bisittare- och åldermansval m. m. I ett protokoll, 21 maj 1777, omtalas som befintlig i lådan en äldre protokollsbok, före 1738; samtidigt anskaffades en ny låda med tre lås, tydligen identisk med den nu i Nordiska Museet förvarade, fig. 1.

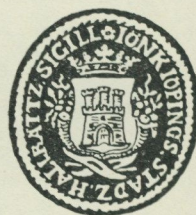
Som vanligen brukar vara fallet förekomma ej heller i Jönköpings-ämbetets protokoll några som helst upplysningar om de stämplarna som slogos på i staden tillverkade guldsmedsarbeten. Tydligen ansåg man detta vara så själfklara saker, att de icke behöfde

2

3

4

Fig. 2—4. Jönköpings stads vapen.

2: å Jönköpings stads sigill. 3: å Jönköpings hallstämpel. 4: å Jönköpings stad hallrätts sigill; samtliga i Nordiska Museet (orig.storlek).

särskildt omtalas. — Man är därför för kunskapen härom hänvisad till andra källor, i främsta rummet till i vår tid bevarade arbeten. Stämplarna voro helt naturligt af samma slag som i öfriga svenska städer, nämligen kontroll, stadsvapen, mästarstämpel och årsbokstaf.

Kontrollen utgjordes sålunda äldst af den s. k. »åldermansrankan» och efter 1752 af riksvapnets tre kronor. — Mycket ofta saknas »åldermansrankan».

Jönköpings *stadsvapen* visar en stadsport med trenne torn, det mellersta något högre än de andra, fig. 2—4, 6. Detta utseende hade Jönköpings stadsvapen redan under den senare medeltiden. I ett bref från Örebro den 30 mars 1596 till Jönköpings borgare från hertig Karl påbjuder hertigen, att guldsmederna skola aflägga ed på att slå

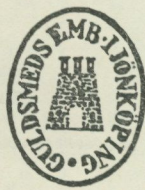
stadnes vapen och eget bomärke på allt silfver eller guld som de förarbota. — Om och i hvad mån detta påbud ländt till efferrättelse då och under 1600-talet känna vi icke.

De äldsta arbeten jag känner, som med säkerhet äro utförda i Jönköping, härstamma från 1690-talet. De bära egendomligt nog i stället för stadsvapen en stämpel, som närmast har formen af en heraldisk lilja, fig. 7—8. Denna stämpel förekommer på ett par arbeten af åldermannen Börje Wall från resp. 1691 och 1695 samt på några arbeten af åldermannen Anders Falck, af hvilka ett par kunna dateras till 1709 och 1711, fig. 9, och af Jöran Stammer på 1730-talet, fig. 17.

Det äldsta arbete jag känner med stämpel upptagande Jönköpings stadsvapen, stadsporten med de tre tornen, är utfördt af Anders Falck och kan dateras till år 1716. Denna stadsstämpel förekommer sedan på Anders Falcks arbeten, liksom äfven på senare verksamma mästares; ett antal från hvarandra obetydligt afvikande varianter kunna konstateras, fig. 10—16, 18—21, 24—42.

5

6

Fig. 5—6. Jönköpings guldsmedsämbe-
tes sigill.

5: med Smålands bågskjutande lejon. 6: med Jönköpings stads vapen; båda i Nordiska Museet (orig.storlek).

Jämte denna stadsstämpel förekommer å Jönköpingssilfver under förra delen af 1700-talet stundom en »provins»-stämpel, visande Smålands bågskjutande lejon. Denna bild, det bågskjutande lejonet, förekommer äfven i ämbetets sigill från 1700-talets förra del, med inskriften: »Smålands gulsmeders ämbets sigill», som finnes i Nordiska Museet, fig. 5. Det äldsta exemplet på denna stämpel jag sett är å den nyssnämnda bågaren af Anders Falck från år 1716; under 1720-talet förekommer provinsstämpeln icke på Anders Falcks arbeten, men under 1730-talet däremot både på arbeten af Falck och Jöran Stammer, fig. 15, 16, 18—21.

Slutligen, under 1760-talet, kombineras stundom stadsvapenstämpeln med Smålandsvapen-stämpeln till en stämpel som visar stads-

vapnet med det bågskjutande lejonet på det mellersta tornets plats mellan de två små sidotornen. Denna stämpel bibehåller sig omväxlande med den rena stadsstämpeln (utan lejon), jfr fig. 29—42, under hela 1700-talet fram till midten af 1800-talet, då vapenstämplarna utbyttes mot en initial betecknande staden; för Jönköping sålunda ett J.

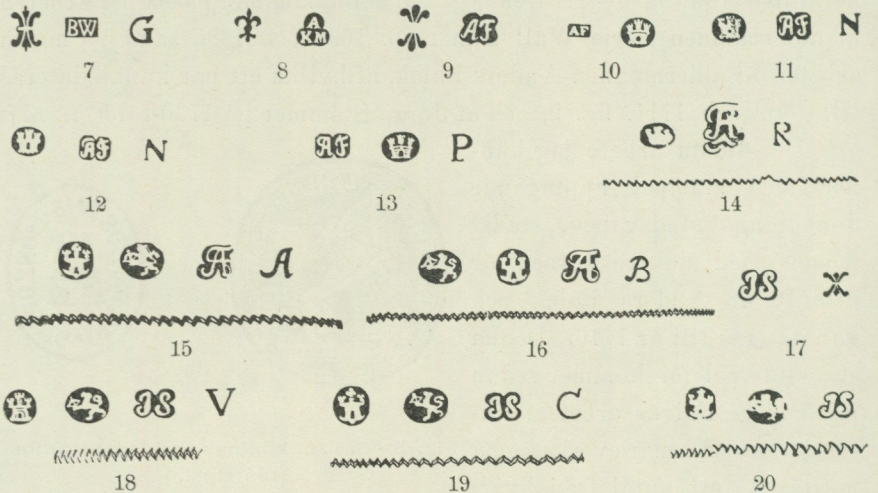

Fig. 7—20. Stämplor på Jönköpings silver.

7: Börje Wall, 1695. 8: Anton Kort Meyer eller Anders Kiellman. 9: Anders Falck, (1711). 10: Anders Falck, (1724). 11: Anders Falck, 1725. 12: Anders Falck, 1725. 13: Anders Falck, 1727. 14: Anders Falck, 1729. 15: Anders Falck, 1737. 16: Anders Falck, 1738. 17: Jöran Stammer, (1731). 18: Jöran Stammer, 1733. 19: Jöran Stammer, 1739. 20: Jöran Stammer.

Mästarnas i Jönköping *stämplor* upptaga, som äfven annorstädes är vanligt, antingen initialer eller hela tillnamnet med eller utan förnamnsinitial. — Af under 1600-talet verksamma mästare har jag sett arbeten, resp. stämplor, endast af ett par; 1700—1800-talsmästarnas arbeten äro däremot icke ovanliga, och af de allra flesta har jag antecknat stämplade dylika, jfr. fig. 7—42.

Här nedan meddelade förteckning öfver mästarna i Jönköping har, hvad den äldre tiden 1400—1500—1600-talen angår, utarbetats på grundval af anteckningar gjorda i arkiven i Jönköping af fru Hanna Friberg, som äfven meddelat mig talrika uppgifter om 1700—

1800-talsmästarna, för hvilket allt jag till henne står i stor tack-samhetsskuld. För upplysningar om dessa har jag eljest anlitat ämbetets i Nordiska Museet förvarade protokollsbok och andra handlingar samt de i Kungl. Kontroll- och justeringsverkets arkiv förvarade stämpningsprotokollen, omfattande åren 1753—1850.

Årsbokstäfver infördes vid ett flertal guldsmedsämbeten i samband med riksvärdien Antoni Grills ofvan berörda organisationsarbete, så

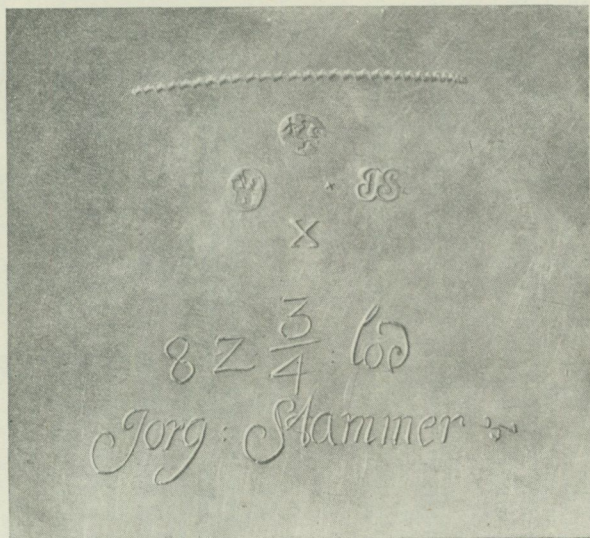

Fig. 21. Stämplor å Göta hofrätts lottdosa af Jöran Stammer, 1734, jämte graverad inskrift med mästarsens namn.

äfven i »Smålandsämbetet». — Några skriftliga upplysningar om här brukade årsbokstäfver och deras kronologi finnas emellertid icke; i samband med lådans flyttning från Kalmar till Jönköping år 1705 omtalas dock »bokstafven, som betyder årtalet», utan att det nämnes hvilken denna bokstaf var.

Med anlitande af samma metod, som jag tidigare användt rörande årsbokstäfver i andra städer,¹ har jag kommit till det resultatet, att

¹ Jfr Upmark: Årsbokstäfver på svenskt guld och silfver 1689—1758, Sv Slöjdf. tidskr. 1903; Stockholms guldsmedsämbete 1689—1758, Sv. Slöjdf. tidskr. 1904; Årsbokstäfver och andra stämplor på Göteborgssilfver, Fataburen 1912; Karlskrona guldsmedsämbete, Fataburen 1914; Boråsguldsmederna och deras stämplor, Fataburen 1915.

guldsmederna i Smålands provins, åtminstone i ämbetets hufvudstad Jönköping, användt samma årsbokstafskronologi som Stockholms-ämbetet. Troligt är väl att detta skett på grund af meddelande härom i samband med Antoni Grills organisation. — Dock har man i Jönköping icke användt årsbokstäfver af alldeles samma typer som i Stockholm, i det att såväl första som andra serien utgjorts af kapitäl och den tredje af skrifstil med stora bokstäfver, liknande den andra Stockholmsserien.

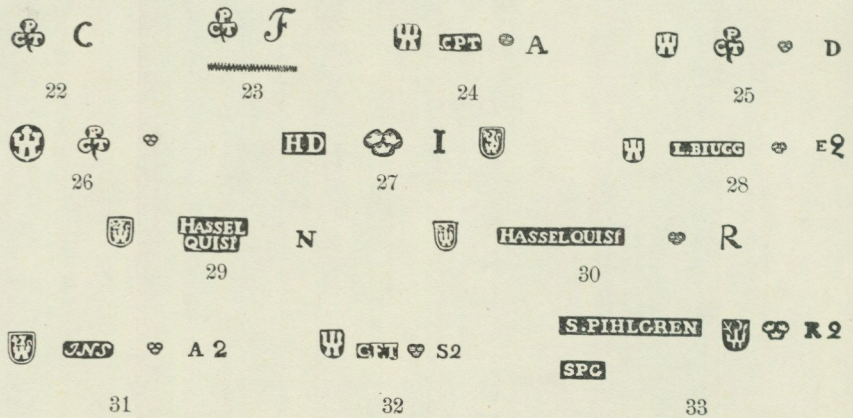

Fig. 22—33. Stämplor å Jönköpings-silfver.

22: Carl Petter Tellander, 1746. 23: Carl Petter Tellander, 1749. 24: Carl Petter Tellander, 1759. 25: Carl Petter Tellander, 1762. 26: Carl Petter Tellander. 27: Hindric Dahlman, 1767. 28: Lars Larsson Bjugg, 1787. 29: Olaus Hasselquist, 1771. 30: Olaus Hasselquist, 1775. 31: Joachim Niclas Segebaden, 1783. 32: Carl Fredric Tellander, 1800. 33: Sven Pihlgren, 1799.

De i Jönköping före 1759 använda årsbokstäfvernas typer och kronologi framgår af nedanstående tabell. Bevisen för riktigheten häraf, d. v. s. dubbeldaterade, såväl med bokstaf som med årtal försedda föremål äro icke så talrika, men synas mig dock tillräckligt bindande; de anföras här nedan:

Serien I.

C = 1691. Bägare, stämplad B W = Börje Wall, daterad 1691 och försedd med årsbokstafven C; af mig sedd i en konsthandel år 1908.

Serien II.

M = 1724. Kalk och patén af Anders Falck, gjord enligt latinsk inskrift år 1724 och försedd med bokstafven M; tillhör Hakarps kyrka i Småland.

N = 1725. Kalk och patén af Anders Falck med inskrift »Cura Pastoris Israelis Emporagrii Impensis Ecclesiae Lekeyensis propriis Vas hoc ad usum Sacrae renovatum est die 12 Martii 1725» och med bokstafven N, fig. 12.; tillhör Lekeryds kyrka i Småland.

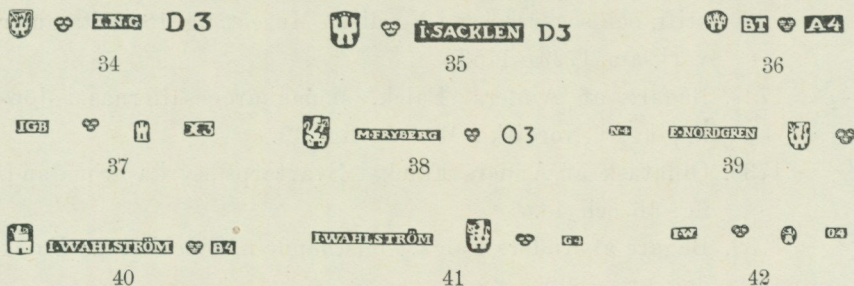

Fig. 34—42. Stämplrar på Jönköpings silver.

34: Johannes Nordgren, 1810. 35: Johan Sacklén, 1810. 36: Bengt Tellander, 1831.
37: Johan Gustaf Bursell, 1828. 38: Magnus Fryberg, 1820. 39: Eric Nordgren, 1843.
40: Johan Wahlström, 1832. 41: Johan Wahlström, 1837. 42: Johan Wahlström, 1844.

N = 1725. Kalk och patén af Anders Falck, med samma inskrift som föregående och med bokstafven N; tillhör Svartorps kyrka i Småland.

P = 1727. Vinkanna af Anders Falck, »förfärdigad 1727» och med årsbokstafven P, fig. 13; tillhör Sofiakyrkan i Jönköping.

X = 1734. Dosa af Jöran Stammer, som delvis erhöi betalning härför redan år 1732, enl. Göta Hofrätts prot. 21 maj 1732, med bokstafven X, fig. 21; tillhör Kungl. Göta Hofrätt, Jönköping.

Af dessa bevis äro de som fastställa betydelsen af M, N och P i serien II fullständigt säkra och stödjas ju af de öfriga. Utom dessa med både årsbokstaf och årtal försedda föremål från tiden före

1759 har jag antecknat ett stort antal med bokstäfver från denna tid försedda silfverpjäser. Den betydelse dessa bokstäfver enligt min kronologi bör hafva stämmer åtminstone med respektive mästars verksamhetstid: såsom t. ex.

G = 1695. Oblatask af Börje Wall, i Bankeryds kyrka i Småland. (Wall verksam 1683—1711) jfr fig. 7 och 45.

D = 1716. Bägare af Anders Falck; konsthandeln 1709. (Falck verksam 1708—1739.)

R = 1729. Brudkrona af Anders Falck, i Bottnarydskyrka, Skarastift.

V = 1733. Kalk af Jöran Stammer, i Vilske-Klefva kyrka, Skara stift, och sockerbössa i Nordiska Museet, fig. 18. (Stammer verksam 1729—1753.)

A = 1737. Bägare af Anders Falck, skomakaregesällernas i Jönköping, i Nordiska Museet, fig. 15.

B = 1738. Oblatask af Anders Falck i Svartarps kyrka i Småland, fig. 16 och 48.

C = 1739. Bägare af Anders Falck, konsthandeln, Stockholm. (Falck dog år 1739.)

Hvad angår serien III, som synes nöjaktigt belagd med sistnämnda arbeten från 1737—1739 af Anders Falck och andra af Jöran Stammer, vållas svårigheter med en rad arbeten af Carl Petter Tellander. Af denne har jag nämligen antecknat en bägare som tillhört stockmakaregesällerna i Jönköping, i Nordiska Museet, försedd med årsbokstafven *C* och årtalet 1746, fig. 22; samt dessutom en bägare med bokstafven *C*, en bägare, en tumlare, en liten dryckeskanna, alla med bokstafven *F*, fig. 23, samt en bägare med *J*. — Enligt Jönköpingskronologien i öfrigt skulle dessa bokstäfver beteckna resp. *C* = 1739, *F* = 1742, *J* = 1745, hvilket emellertid icke går ihop med det af protokollsboken bevisade faktum, att C. P. Tellander blef mästare först år 1744. Jag nödgas därför antaga, att denne mästare tillämpat en alldeles själfständig årsbokstafskronologi och börjat med *A* = 1744 = det år då han blef mästare. Detta stämmer i sin ordning med sammanställningen *C* = 1746 å nyssnämnda bägare i Nordiska Museet. Motstycken till att en mästare använt dylik själf-

Tabell öfver årsbokstäfver i Jönköping före 1759.

Guldsmedsämhetets serier.						C. P. Tellanders serie	
I.		II.		III.			
A	1689	A	1713	<i>A</i>	1737		
B	1690	B	1714	<i>B</i>	1738		
C	1691	C	1715	<i>C</i>	1739		
D	1692	D	1716	<i>D</i>	1740		
E	1693	E	1717	<i>E</i>	1741		
F	1694	F	1718	<i>F</i>	1742		
G	1695	G	1719	<i>G</i>	1743		
H	1696	H	1720	<i>H</i>	1744	<i>A</i>	1744
I	1697	I	1721	<i>I</i>	1745	<i>B</i>	1745
K	1698	K	1722	<i>K</i>	1746	<i>C</i>	1746
L	1699	L	1723	<i>L</i>	1747	<i>D</i>	1747
M	1700	M	1724	<i>M</i>	1748	<i>E</i>	1748
N	1701	N	1725	<i>N</i>	1749	<i>F</i>	1749
O	1702	O	1726	<i>O</i>	1750	<i>G</i>	1750
P	1703	P	1727	<i>P</i>	1751	<i>H</i>	1751
Q	1704	Q	1728	<i>Q</i>	1752	<i>I</i>	1752
R	1705	R	1729	<i>R</i>	1753	<i>K</i>	1753
S	1706	S	1730	<i>S</i>	1754	<i>L</i>	1754
T	1707	T	1731	<i>T</i>	1755	<i>M</i>	1755
U	1708	U	1732	<i>U</i>	1756	<i>N</i>	1756
V	1709	V	1733	<i>V</i>	1757	<i>O</i>	1757
X	1710	X	1734	<i>X</i>	1758	<i>P</i>	1758
Y	1711	Y	1735				
Z	1712	Z	1736				

ständig årsbokstafskronologi, begynnande med A för det år han blifvit mästare, saknas icke heller från andra håll.

De af Jönköpingsmästarna använda årsbokstafsserierna äro sålunda desamma som Stockholms guldsmedsämhetets med den skillnaden att i första och andra serierna användas kapitäl, i den tredje skrifstil; fraktur förekommer icke. Carl Petter Tellander använde sin egen kronologi.

Förteckning öfver guldsmeder i Jönköping.

1450-talet—1850

Kolumnen längst till höger angifver de år mellan hvilka mästaren var verksam.

MAGNUS GULDSMED. Omtalad 1456.	1456
LÉNAR GULDSMED. Omtalad 1456—1481.	1456—1481
GERMUND GULDSMED. Omtalad 1465.	1465
KRISTIERN GULDSMED. Omtalad 1481.	1481
ARON GULDSMED. Omtalad 1481—1519; är rådman 1502; borgmästare 1511, 1513, 1515, 1517, 1519.	1481—1519
BJÖRN GULDSMED. Omtalad 1490—1512.	1490—1512
PER GULDSMED. Omtalad 1495—1526; var rådman 1510, 1512, 1514.	1495—1526
JAKOB GULDSMED. Omtalad 1495—1534. (»Jep» = »Jakob».)	1495—1534
ANDERS GULDSMED. Omtalad 1510—1560; satt i nämnd 1532; är rådman 1538, 1540, 1542, 1544.	1510—1560
KLAUS (CLAUS) GULDSMED. Omtalad 1517—1532.	1517—1532
HANS GULDSMED. Omtalad 1525—1546; satt ofta i nämnd.	1525—1546
TÖRE (TÖRD) GULDSMED. Omtalad 1532—1560.	1532—1560
HÅKAN GULDSMED. Omtalad 1538; hans efterleverska 1577.	1538
JÖNS GULDSMED. Omtalad 1538—1571; † före 1575. Var en af stadens rikaste män; dref stora affärer. Gift med Anna Håkansdotter, † 1563, hvars grafsten finnes i Bäckaby kyrka i Jönköpings stadspark; därå mannens bomärke, fig. 43, som tillika torde hafva varit hans mästarstämpel som guldsmed, fig. 44.	1538—1571

OLOF GULDSMED. Omtalad 1545.	1545
AMBJÖRN GULDSMED. Omtalad 1560.	1560
SVEN GULDSMED. Omtalad 1560—1571.	1560—1571
BENGT (»GAMLE BENGT») GULDSMED. Omtalad 1571— 1609; gift 1575; kämnär 1583.	1571—1609
MÅNS GULDSMED. Omtalad 1572—1603.	1572—1603
HERMAN GULDSMED. Omtalad 1572—1597; kyrkvärd 1574—75; var rådman 1593.	1572—1597
JON GULDSMED. Omtalad 1576 (möjl. identisk med nästa).	1576
JÖNS ANDERSSON GULDSMED. Omtalad 1579—1591.	1579—1591

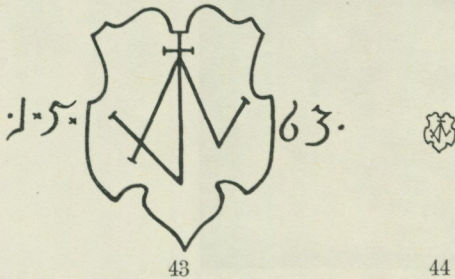

Fig. 43—44. Jöns guldsmeds bomärke.

43: År 1563 å hustruns grafsten, nu i Bäckaby kyrka i Jönköpings stadspark. 44: Jöns guldsmeds bomärke såsom mästarstämpel.

BENGT (»UNGE BENGT») GULDSMED. Omtalad 1595; var död 1597.	1595—1597
JÖNS JÖNSSON GULDSMED. Omtalad 1596.	1596
EVERT GULDSMED. Omtalad 1596—1607.	1596—1607
NILS JÖNSSON GULDSMED. Omtalad 1576—1622.	1576—1622
PER JÖNSSON GULDSMED. Omtalad 1604—1627; ägde gård i staden.	1604—1627
HÅKAN GULDSMED. Omtalad 1607—1611; kämnär 1607.	1607—1611
FRANS GULDSMED. Omtalad 1614—1624; han och hans hustru, som var utomlands född, voro mycket fattiga.	1614—1624
ERIK PERSSON GULDSMED. Köpte gård i staden 1627; 1633 hade han lärodrängar; 1635 rådman; 1647 stadens ombud i Stockholm; † 1667.	1627—1667

- SVEN ANDERSSON GULDSMED. Omtalad 1639 och på 1640-talet; † 1656; verkstaden öfvertogs af mågen Per Eriksson. 1639—1656
- HENRIK GULDSMED. Omtalad 1641. 1641
- SMITH, PER MÅNSSON. Af skotsk härkomst; lärde 1636 hos Erik Persson i Jönköping; vann burskap 1645, köpte gård; rådman 1650-talet—1681. † 1682. 1645—1682
- PER ERIKSSON GULDSMED. Öfvertog 1656 sin svärfars, Sven Anderssons verkstad; omtalad 1660. 1656—1660

Fig. 45. Oblatask

af Börje Wall, Jönköping, år 1695; Bankeryds kyrka, Småland; stämplars se fig. 7.

- BARCK, LARS JOHANSSON. Var mästare och hade 1668 —74 en gesäll, Sven Fahlberg, som 1680 blef mästare i Kristianstad. — Barck var trol. mästare såväl före 1668 som efter 1674. 1668—1674
- CHRISTIAN (GUDJAHAN) GULDSMED. Omtalad 1670—1705; reste d. å. till Tyskland. 1670—1705
- BARCK, NICLAS JÖNSSON. Aflade borgareed 1681; † 1689. 1681—1689
- WALL, BÖRJE. Lärde hos Per Månsson Smith; blef mästare och aflade borgareed 1683; var vice rådman 1700; valdes till *ålderman* för Smålands province 1705 efter Hans Sturk i Kalmar; 1706 omtalad som rådman; † 1711 i pesten; hans barn kallade sig Wetterwall. Stämpel: B. W.. Arbeten: bågare, årsbokstaf C (= 1691), konsth. Göteborg 1683—1711

1908; oblatask, G (= 1695), Bankeryds kyrka, Småland, fig. 45.

COLLIN, SVEN. Aflade borgareed och gifte sig 1694 med Margareta Stolpe; blev samtidigt troligen

1694—1703

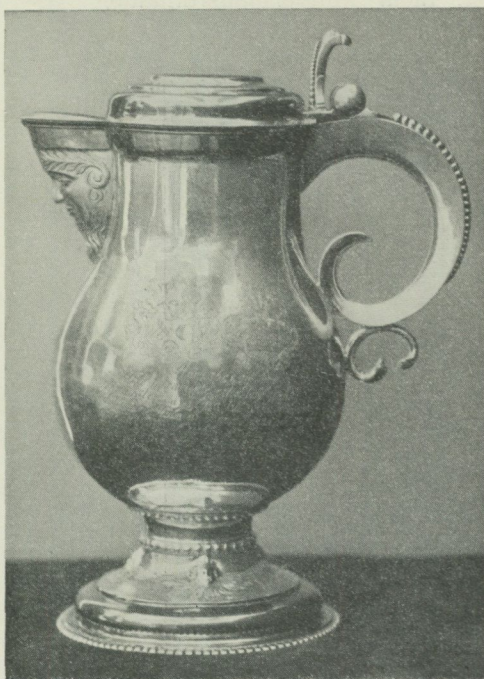

Fig. 46. Vinkanna,

omgjord af Anders Falck, Jönköping, år 1709; Kristina kyrka, Jönköping.

mästare; synes hafva flyttat från Jönköping 1703.

MEYER, ANTON KORT. Kallas 1695 »jubilerare», sedan handlande; ägde gård i Jönköping men synes hafva bott i Karlshamn. År 1725 omtalas hans stärbhus. Stämpel: $\begin{matrix} A \\ K & M \end{matrix}$ inom klöfverbladslignande ram, fig. 8; jfr dock nedan: Kielman, Anders. Arbeta: bägare, odat. Jönköp. Museum.

1695—1720-t.

BROMAN, SVEN. Synes hafva blifvit borgare någon

1699—1712

gång mellan 1699—1702; var bisittare 1705; † 1712 i pesten.

KIELMAN (KIELLMAN) ANDERS. »Guldsmeden mästare Anders Kielman» omtalas hafva dött den 15 okt. 1721. Stämpel: $\begin{matrix} A \\ K \\ M \end{matrix}$ inom klöfverbladslignande ram, fig. 8; denna stämpel kan beteckna denne

—1721

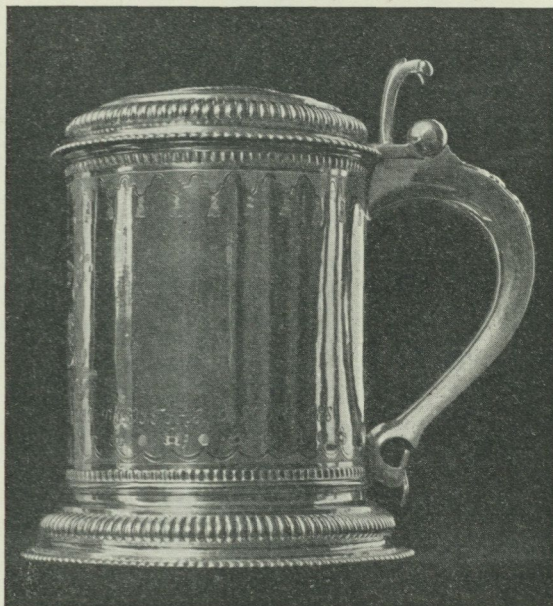

Fig. 47. Dryckeskanna

af Anders Falck, Jönköping, år 1711; friherre Carl G. Bonde, Ericseberg; stämplor se fig. 9.

mästare eller den ofvannämnde Anton Kort Meyer. Arbete (i förra fallet): bågare, odat. Jönköpings Museum.

FALCK, ANDERS. Synes hafva blifvit mästare 1708 eller 1709; borgareed 1711. Var gift tre gånger och var en af stadens mest framstående män. Ålderman och rådman; omtalad som sådan 1717 och 17 juli 1738 vid Jönk. guldsm.-ämbetes första protokollförda sammanträde; † 1739. Stämpel:

1708—1739

A F inom sköldliknande ram, $\boxed{A F}$, samt A F inom oregelbunden ram. Arbeten: vinkanna, omgjord 1709 i Jönköpings Kristinakyrka, fig. 46; oblatask, Barnarps kyrka, Smål.; bägare, grosshandlare A. Bernström, Sthlm; dryckeskanna, 1711, frih. Carl G. Bonde, Ericsberg, fig. 9 och 47; bägare, årsbokstaf D = 1716, konsth. 1909; brudkrona, 1723, Barnarp, Småland; brudkrona, 1724, Jönk.

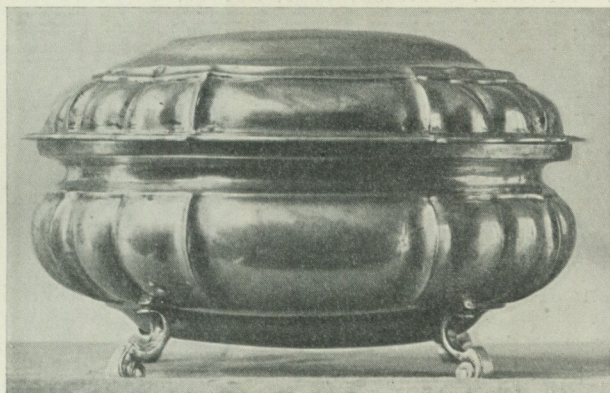

Fig. 48. Oblatask

af Anders Falck, Jönköping, år 1738; Svartarps kyrka, Småland, stämplar se fig. 16.

museum; kalk, M = 1724, Hakarp, Smål.; brudkrona, M = 1724, Värnamo; kalk, N = 1725, fig. 12, Lekeryd, Småland; kalk, N = 1725, Svartarp, Småland; brudkrona, 1725, Svartarp, Småland; bägare, O = 1726, komm. Hjertquist, Alfvesta; kanna, P = 1727, fig. 13, Sofiakyrkan, Jönköping; brudkrona, R = 1728, Bottnaryd, Smål.; bägare, R = 1728, fig. 14, Kulturh. Museet, Lund; bägare, A = 1737, fig. 15, Nord. Museet (19574); oblatask, B = 1738, fig. 16, Svartarp, Småland, fig. 48; sockenbudskalk, Barnarp, Småland; bägare, C = 1739, konsthandeln, Sthlm.

- STAMMER, JÖRAN (Jorg, Georg). Blef mästare »under denna provinsens societet» år 1729; s. å. delade S. och And. Falck marknaderna emellan sig. Var bisittare 1738; valdes 21 juni 1739 till ålderman efter And. Falck. Ägde 1745 gården Kyrkokvarteret n:o 33 (Ö. Storgatan 54); omtalas 28 aug. 1752: »siuk»; † 1753. Änkan Anna Greta Appelquist, omtalad sista gången 29 juli 1754. Stämpel: I s inom ram. Arbeten: oblatask, 1731, fig. 17, Bredestad, Smål.; kalk, V = 1733, Vilske-Klefva, Skara stift; sockerbössa, V = 1733, fig. 18, Nord. Museet; sked, X = 1734, Bexell, Varberg 1916; lottdosa, X = 1734, fig. 21, Göta hofrätt; bägare, C = 1739, fig. 19, Jönköp. Museum; kalk, 1745, N. Unnaryd, Smål.; bägare, odat., fig. 20, Kulturh. Museet, Lund. 1729—1753 (1753—1754)
- FALCK, PETER. Son af Anders Falck, hos hvilken han lärde; blef gesäll 1732; reste utrikes. Blef mästare i Jönköping 14 nov. 1739: mästestycke en kaffekanna. Bisittare 7 aug. 1740. Vald till »ålderman i Smålands province» 29 maj 1753 efter Jöran Stammer; pantsatte s. å. sin egendom och afvek från staden 1756. Stämpel eller arbeten: okända. 1739—1756
- TELLANDER, CARL PETER. Borgareson från Jönköping, född 1715; lärde i Göteborg hos Abraham Virgman; blef gesäll 1739; begärde få bli mästare 11 maj 1743, men afvisades på grund af de svåra tiderna. Mästare 5 okt. 1744; bisittare 1753; vice ålderman 1756 efter Petter Falck; ålderman 1759; begärde afsked från åldermanssysslan 1777; † 1778; urarfvakonkurs. — G. 1 m. en dotter af urmakare A. Forsman; g. 2 m. Catharina Lund, † 1775. Ägde del i gården Torgkvarteret n:o 23; marknadsbodas i Värnamo, Vrigstad, Gislaved, 1744—1778

Eksjö, Långaryd, Falköping samt bodar i Jönköping och Ulricehamn; stämplade arbeten i Ulricehamn år 1759. Stämpel: $\begin{matrix} P \\ C \quad T \end{matrix}$ inom klöfverbladsliknande ram, [C. P. T.]. Arbeten: bägare, C = 1746, fig. 22, Nord. Museet (39423); bägare, C = 1746, konsthandel 1903; bägare, F = 1749, konsth. 1912; tumlare, F = 1749, konsth. 1916; bägare, F = 1749, fig. 23, Jönköp. Museum; dryckeskanna, F = 1749, konsth. 1906; bägare, J = 1752; B = 1760, Blekinge Museum; sockenbudskalk, 1759, fig. 24, Forsheda, Smål.; bägare, 1759, Dansk Folkemuseum, Köpenhamn; dosa, 1759, general Munch, Väsby, Uppl.; bägare, 1760, konsth. 1916; bägare, 1762, fig. 25, dr. Upmark, Stockholm; kopp, 1765, Hjertquist, Alfvesta; kalk, 1766, Kristina kyrka, Jönköping; kalk, 1768, Bjurum, Skara stift; tumlare, 2 st., Nord. Museet (19575); bägare, H. M. Konung Gustaf V:s saml., Stockh. slott.

SKOTTE (SCHOTTE), PEHR. »Mr. Pär Schotte» omtalas i Kontrollprot. 1754.

1754

UNNERUS, PETER. Var år 1743 gesäll i Karlskrona; mästare i Jönköping 16 juli 1755; — nämnd i Kontrollprot. 1755 i st. för Pehr Schotte; omtalad i Emb.-prot. 2 april 1756, men inte vid följande sammanträde 21 juli 1759.

1755—1759

DAHLMAN, HINDRIC. Född 1719, son af stockmakaren Sven Dahlman; i lära 1736 hos And. Falck; gesäll 23 nov. 1741. Mästare 20 aug. 1757; mästestycke: tekanna; bisittare 15 febr. 1758. G. m. Sara Maria Agerthin; gjorde konkurs 1771; ägde en efter fadern ärfd gård Tyska maden nr 8; antecknad i Kontrollprot. sista gången 1785; 28 maj 1793: »har afsagt sig». Stämpel: [H. D.]. Arbeten: sockerskrin, 1767, fig. 27, fru Carl Leffler, Göteborg.

1757—1793

WIBLING, SVEN. Född 1720; ville bli mästare redan 1749, men afvisades. Mästare 29 april 1758; stämplade år 1759 i Ulricehamn; dömdes 1770 för underhålligt arbete; 20 maj 1775: »död». Änkan Maria Rank, 1776—1779. Stämpel: [s w]. Arbeten: bågare, 1759, konsth. 1908; bågare, odat., konsth. 1912.

1758—1775
(1776—1779)

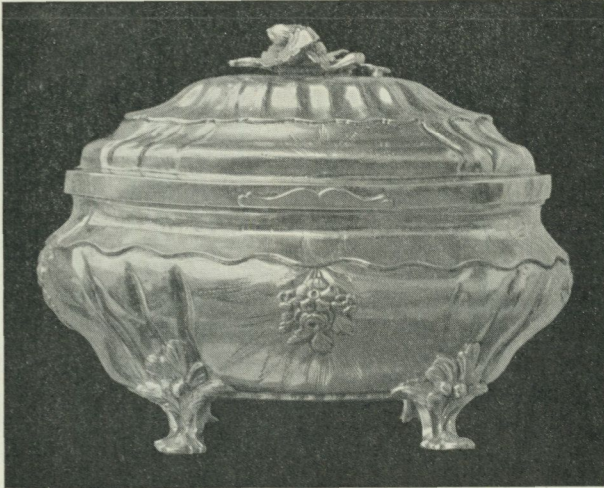

Fig. 49. Sockerskrin

af Olaus Hasselquist, Jönköping, år 1775; ingenjör C. R. Lamm, Näsby, stämplor se fig. 30.

BJUGG, LARS LARSSON. Född 1732; i lära hos C. P. Tellander 7 juli 1746; gesäll 6 juli 1752. Mästare 29 april 1758; mästerstycke: tekanna; bisittare 1762. Vald till ålderman 30 april 1777 efter C. P. Tellander; afsade sig detta 1795 och blef ånyo bisittare; var rådman. Var närvarande vid sammankomst sista gången 30 maj 1812; † 1816. Gift tre gånger; ägde gården Västra kvarteret n:o 17 (Ö. Storgatan 13). Stämpel: [L. B] [L. BIUGG] [BIUGG]. Arbeten: kalk, U. Öreryd, Skara stift; brudkrona, 1771, Skepperstad, Smål.; bågare, 1774, konsth.

1758—1816

Sthlm 1909; bägare, 1778, konsth. 1916; vinkanna, 1789, Bredaryd, Smål.; kaffekanna, gustav., 1787, fig. 28, konsth. 1903; kalk, 1796, Järstorp, Smål.; bordsurtout, 1779, Odelberg, Sthlm; bägare, 1804, konsth. 1911; oblatask, 1807, Karleby, Skara stift.

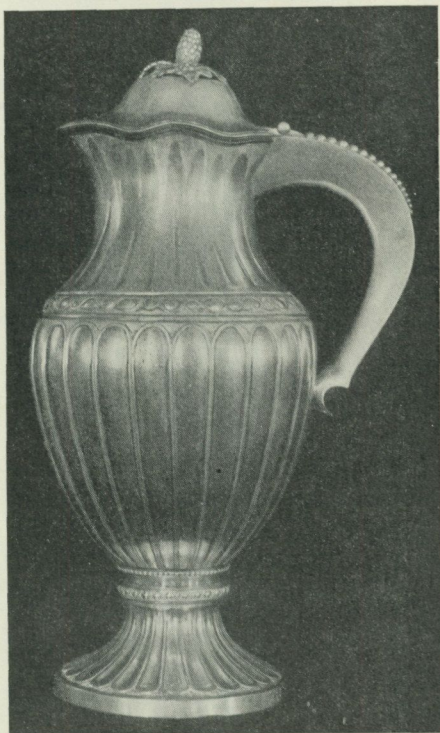

Fig. 50. Vinkanna

af Olaus Hasselquist, Jönköping, år 1787; Barkeryds kyrka, Småland.

HASSELQUIST, OLAUS. Född 1738, son af skräddar-
 åldermannen Gabriel H.; i lära 15 dec. 1755
 hos Carl P. Tellander; gesäll 21 juli 1759; Kungl.
 resolution att få bli mästare 19 aug. 1767.
 Mästare 2 sept. 1768; bisittare 30 april 1777; †
 3 juni 1792. Änkan Sara Christina Moldenhauer
 antecknad sista gången 7 juni 1799. Hasselquists

1768—1792
 (1792—1799)

änka gifte om sig med mäster J. Sacklén år 1800.
 — H. ägde gård i Jönköping, marknadsbodan i
 Värnamo, Vrigstad, Långaryd, Gislaved och Unna-
 ryd. Stämpel: HASSEL
QUIST HASSELQUIST. Arbeten:
 skål till kalk, 1771, Barkeryd, Smål.; sockerskrin,
 odat., konsth. 1916; vinkanna, 1771, Skärstad,
 Smål.; ljusstakar, 1771, fig. 29, ing. C. R. Lamm,

Fig. 51. Sockerskål

af Joachim Niclas Segebaden, Jönköping, år 1783; ingenjör Carl
 Rob. Lamm, Näsby; stämplad se fig. 31.

Näsby; sockerskrin, 1775, C. R. Lamm, Näsby,
 fig. 30 och 49; vinkanna, 1780, Järstorp, Smål.;
 vinkanna, fig. 50, och oblatask, 1787, Barkeryd,
 Smål.; gräddkanna, odat., Nat. Museet; bågare,
 odat., Jönköpings Museum.

SEGEBADEN (SIEGEBADEN), JOACHIM NICLAS. I lära 17
 maj 1762 hos Carl P. Tellander; gesäll 7 juni
 1766; arbetade bl. a. i Stockholm. Mästare 10
 sept. 1774; mästerstycke: kaffekanna; † april 1786.
 G. m. Eva Magdalena Ekeroth. — Ägde gård i
 Östra kvarteret n:o 28, samt bodständer i Långaryd,
 Vrigstad, Almesåkra, Gislaved, Aringsås. Stäm-

1774—1786

pel: I N S. Arbeten: bågare 1781, konsth. 1916; sockerskrin, fig. 31 och 51, rokokostycke, 1783, ingenjör C. R. Lamm, Näsby.

- TELLANDER, CARL FREDRIC. Född 4 sept. 1753, son af Carl Petter Tellander; i lära 22 dec. 1767 hos fadern; gesäll 12 okt. 1771. Vann burskap i Borås 1774, men blef mästare i Jönköping efter faderns död 1 mars 1779 och torde hafva öfvertagit dennes verkstad; bisittare 28 maj 1793. Älderman 31 okt. 1795 efter Lars Bjugg; afgick 6 juni 1798; sista gången antecknad 30 maj 1812, i Kontrollprotokollen år 1813. G. m. Magdalena Cath. Svanberg. Stämpel: C. F. T.. Arbeten: sockenbuds-kalk, 1800, fig. 32, Vrigstad, Smål. 1779—1812
- PIHLGREN, SVEN MAGNUS. Född 1756; anmäler sig till mästerskap 1781, men afvisas. Mästare 7 maj 1782; mästerstycke: kaffekanna; bisittare 28 maj 1793. Älderman 6 juni 1798 efter Carl F. Tellander; † 1806. — G. m. Inga Nordgren. Stämpel: S. PIHLGREN S. P. G.. Arbeten: sopples, 1797, konsthandeln 1917; kalk och oblatask, 1799, fig. 33, Norra Fågelås, Västergötl.; tekanna, 1799, änkehertiginnan af Dalarna, Haga. 1782—1806
- NORDGREN, JOHANNES. Född 1756, son af bågareåldermannen Erik N.; i lära 24 maj 1773 hos Carl Petter Tellander; gesäll. Mästare 7 okt. 1786. Valdes till älderman 7 okt. 1806 efter Sven Pihlgren; afgick 1810; antecknad i Kontrollprotokoll. sista gången 1815; † 1818. — G. m. Helena Cath. Hegg. Stämpel: I. N. G. I. N.. Arbeten: bågare, 1789, konsth. 1912; kopp, 1795, rådm. Nilsson, Sköfde; bågare, 1807, konsth. 1908; kalk o. patén, 1810, fig. 34, Hjärtlanda, Smål.; socknebudsstyck, Rogberga, Smål.; bågare, 1811, kammarherre Wästfelt, Sthlm. 1786—1818

- ÅBERG, GUSTAF. Född 1764; i lära 1780 hos Nils Backman i Skara; gesäll 24 maj 1785. Mästare 21 maj 1796. Älderman 7 maj 1810 efter Joh. Nordgren; afgick 1814; antecknad sista gången 31 maj 1828; i Kontrollprotokollen 1797—1816. Stämpel eller arbeten: okända. 1796—1828
- SACKLÉN, JOHAN. Född 1769. Mästare 20 febr. 1800; bisittare 11 juni 1811. † 1812. G. 1 m. O. Hasselquists änka, Sara Christina Moldenhauer; g. 2 m. Elin Hellström; änkan betalar till 3 juli 1814; gifte om sig med J. G. Bursell. Stämpel: I. SACKLEN. Arbete: sked, 1810, fig. 35, hr Axel Johansson-Ahlabon, Mariestad. 1800—1812
(1812—1814)
- TELLANDER, BENGT FREDRIC. Född 1781, son af Carl Fr. Tellander; gesäll 6 juni 1798. Mästare 22 nov. 1805; bisittare 1812. Älderman 3 juli 1814; afgick 1826; ånyo bisittare; antecknad sista gången 19 nov. 1842; i Kontrollprotokollen år 1844. G. m. Eva Ulrika Stork. Stämpel: B T. Arbete: gräddkanna, empire, Kulturh. Museet, Lund; tumlare, 1831, fig. 36, hr K. E. Wennberg, Lidköping. 1805—1842
- ÅHLSTEDT, SUNDVIS. Född 1772; arbetade som gesäll hos Hasselquist och Sacklén i Jönköping; hade år 1801 blifvit mästare och slagit sig ned i Sköfde; vann 1806 burskap i Jönköping; sista gången närvarande 30 maj 1812; i Kontrollprotokollen 1807—1808. Stämpel eller arbeten: okända. 1806—1812
- LUNDIN, CARL. Född 1780; i lära 1798 hos Pihlgren i Jönköping; gesäll 3 juli 1803. Mästare 24 aug. 1810; bisittare 1812; sista gången närvarande 3 juli 1814; † 1814. Stämpel eller arbeten: okända. 1810—1814
- WAHLQUIST, BENGT. Född 1780; inflyttade till Jönköping 1796 från Unnaryd; inskrefs i lära 24 maj 1797 hos Bjugg. Mästare 17 dec. 1811; mästerstycke: en förgylld gräddkanna; bisittare 30 1811—1829
(1829—1830)

aug. 1815; afgick 1828; † 1829. Änkan betalar kvartalsavgift 24 maj 1830. Stämpel eller arbeten: okända.

- MALM, A. (Johan). Mästare vid ämbetet i Växiö; förenade sig 30 aug. 1815 med ämbetet i Jönköping. — I prot. 16 dec. 1823: »flyttad till Stockholm, utfattig» (intet sammanträde ägde rum i Jönköpings ämbete mellan 29 aug. 1818—16 dec. 1823). Kontrollprotokollen upptaga åren 1813—1816: mästare Johan Malm. Stämpel eller arbeten: okända. 1813—1816
- BURSELL, JACOB GUSTAF. Född 1788 i Ormesberga; inflyttade 1814 till Jönköping från Växiö, där han hade blifvit mästare; förenade sig med ämbetet i Jönköping 30 aug. 1815; gifte sig med J. Sackléns änka. Vald till älderman efter B. F. Teller 20 maj 1826; † 1830. — Änkan uppsade burskapet 1836. Stämpel: L. G. B.. Arbeten: socknebudskalk, odat., Barkeryd, Smål.; tesked, 1828, fig. 37, Jönköpings Museum; kalk, 1831, Habo, Smål. 1815—1830 (1830—1836)
- FRYBERG, MAGNUS. Född 1794; inskrefs i lära 11 juni 1811 hos Carl Lundin i Jönköping; gesäll 3 juli 1814. Mästare 13 juni 1817; bisittare 20 maj 1826; vald till älderman efter J. G. Bursell 7 sept. 1830; † 1834 i kolera. — Änkan sista gången antecknad 10 febr. 1841. Stämpel: M. FRYBERG M. F.. Arbeten: kalk o. patén, 1820, fig. 38, Ödestuge, Smål.; saltspadar, ett par, 1823, kapten Malmberg, Stockholm; teskedar, 1824, C. V. Holter, Stockholm 1903; kalk o. patén, 1827, Järsnäs, Smål.; kaffekanna, 1833, hr Ax. Johansson-Ahlabon, Mariestad; vinkanna, 1837, Vänersborgs kyrka. 1817—1834 (1834—1841)
- NORDGREN, ERIC. Son till Joh. Nordgren; in- och utskrifven som gesäll 30 maj 1812. Mästare 10 1817—1845

- nov. 1817; bisittare 31 maj 1828. Vald till ålder-
man efter M. Fryberg 22 jan. 1835; afsade sig
10 febr. 1841; antecknad sista gången 1845. Stäm-
pel: E. NORDGREN E. N.. Arbeta: vinkanna, 1843,
fig. 39, Kristinakyrkan i Jönköping; sockerskål,
1820-t., konsthandeln 1917.
- EKSTRÖM, ERIK.** Blef mästare 13 dec. 1817; flyttade 1817—1823
år 1823 till Växiö, där han omtalas ännu 1840.
Stämpel: E. E.. Arbeta: bågare, 1820, konsthandeln.
- WENBERG, FREDRIC.** Född 1802; inskrefs i lära 10 1825—1837
nov. 1817 hos Bursell i Jönköping; gesäll 1822.
Mästare 13 sept. 1825; † 1837; upptagen i Kon-
trollprotokollen 1826—1832. Stämpel eller ar-
beten: okända.
- WAHLSTRÖM, JOHAN.** Född år 1803 i Annerstad; in- 1830—1860-t.
skrefs i lära 13 juni 1817 hos B. Wahlquist;
gesäll 1821; antecknad som mästare 24 maj 1830
(möjligen tidigare); bisittare 1835. Vald till
ålderman efter Nordgren 10 febr. 1841; kvarstod
1854. Stämpel: I. WAHLSTRÖM I. W J. W.. Arbeten:
sked, 1832, fig. 40; hr G. Wennberg, Lidköping;
kalk, patén, oblatask, 1834, Levene, Västergöt-
land; vinkanna och oblatask, 1837, fig. 41, Öde-
stuge, Smål.; tesked, 1844, fig. 42, Jönköpings
Museum; socknebudskalk, 1847, Kärda, Smål.;
tesked, 1850, Jönköpings Museum; kalk, patén o.
oblatask, 1854, Månsarp, Smål.; skål till kalk,
odat., Skepperstad, Smål.
- LINDBLOM, ANDERS.** Född 1809 i Vendel; inflyttade 1836—1850-t.
1832 till Jönköping från Habo och arbetade som
gesäll hos Fryberg o. Bursell. Mästare 7 sept.
1836; bisittare 10 febr. 1841; omtalad ännu 1853.
Stämpel eller arbeten: okända.
- EDBORG, ABRAHAM.** Född 1804 i Piteå; inflyttade 1841—1872
1840 från Stockholm till Jönköping, där han blef

mästare 10 febr. 1841; bisittare 1845; närvar vid det sista protokollförda sammanträdet 13 mars 1848; antecknad i Kontrollprotokollen; † 1872. Stämpel: A. EDBORG. A. E. Arbeten: sked, 1844, konsthandeln 1917; kalk o. patén, 1851, Rogberga, Smål.; oblatask, 1855, Järstorp, Smål.; skål till kalk, 1864, Bredaryd, Smål.

I de i Kungl. Justeringsverkets arkiv förvarade stämplingsprotokollen nämnas bland guldsmederna äfven svärdfejarna, tydligen emedan de utförde sådant arbete af guld eller silfver som skulle stämplas; de tre i Jönköping verksamma svärdfejarna voro:

WESTMAN, CARL; omtalad som rådman och »svärd- fägare» 1755—1765.	1755—1765
FUCKS, THOMAS; omtalad 1762—1766.	1762—1766
WETTERBERG, OLAUS; omtalad 1773—1781.	1773—1781

Enligt skräförfattningarna skulle, såsom ofvan omtalades, mästare i en stad, där eget ämbete icke fanns, hålla sig till, d. v. s. lyda under, ämbetet i någon större stad. Tydligen var det icke föreskrifvet att alla mästare af ett visst yrke i en liten stad skulle lyda under samma ämbete, och man finner därför att somliga guldsmeder i en viss småstad kunde lyda under t. ex. ämbetet i Göteborg, andra under ämbetet i Jönköping, åter andra under ämbetet i Norrköping o. s. v.

Under guldsmedsämberet i Jönköping lydde, såvidt jag hittills känner, en del mästare i följande 24 smärre städer, nämligen: *Alingsås*, 1700-talets slut—1800-talet; *Askersund*, 1820-talet; *Borås*, 1750—1800-talet; *Eksjö*, 1700—1800-talet; *Falkenberg*, 1760-talet; *Falköping*, 1700-talet; *Gränna*, 1700—1800-talet; *Halmstad*, 1800-talet; *Hjo*, 1700—1800-talet; *Kalmar*, 1700-talet; *Kristinehamn*, 1730—40-talet; *Lidköping*, 1700-talets slut—1800-talet; *Mariestad*, 1800-talet; *Skara*, 1700-talets slut; *Skäninge*, 1700—1800-talet; *Sköfde*, 1800-talet; *Strömstad*, 1800-talet; *Ulricehamn*, 1700—1800-talet; *Vadstena*, 1700-talet; *Varberg*, 1740-talet; *Vimmerby*, 1700—1800-talet; *Vänersborg*, 1700—1800-talet; *Västervik*, 1700—1800-talet; *Växiö*, före 1762. — I

flera af ofvannämnda småstäder funnos därjämte guldsmedsmästare, som lydde under andra ämbeten; så t. ex. i Västgötastäderna flera mästare under ämbetet i Göteborg, andra under ämbetet i Malmö.

Den omständigheten att en mästare i en viss småstad lydde under ämbetet i en större stad medförde emellertid ingen ändring i skyldigheten att stämpla tillverkningarna med den stads vapen, i hvilken mästaren var bosatt. En Boråsmästare, som lydde under Jönköpings ämbete, stämplade sålunda med Borås vapen, en Lidköpingsmästare med Lidköpings vapen o. s. v.

Nils Gabriel Djurklou.

Friherre Djurklou föddes på Sörby i Norrbyås i Närke den 24 juli 1829 och var son af kaptenen friherre Gabriel Djurklou och friherrinnan Kristina Maria Silfverschiöld. Efter förberedande studier vid Uppsala lyceum inskrefs han 1847 vid Uppsala universitet såsom student af Södermanland-Närkes nation, i hvars glada och på vitter idrott då så rika kamratlif han tog en liffig del. Han tillhörde ock den äldsta uppsättningen inom det illustra sällskapet S. H. T., där han som tjänsteman var mycket verksam. År 1854

aflade han kansliexamen och anställdes som e. o. amanuens i riksarkivet men lämnade samma år denna befattning för att öfvertaga fädernegården Sörby. Här delade han länge framåt jordbrukarens omsorger med de vetenskapliga och allmänna arbeten, hvarom vi nu i korthet skola påminnas. Först 1883 lämnade han landtbruket och flyttade till Örebro för att mera odeladt ägna sig åt sin då förevarande maktpåliggande uppgift.

Under sin Sörbytid verkade han från 1866 och några år framåt såsom antikvitetsintendent, och från 1863—1871 var han anställd såsom kammarherre hos Hennes Majestät drottning Lovisa, hvilken tjänstgöring blef af ej ringa betydelse för hans vetenskapliga verksamhet genom det rika tillfälle han därunder fick till arkivforskningar. Vid hofvet blef han mycket uppburen, men hoftjänstgöringen behagade icke på längden den själfständige mannen. — Djurklou afled den 31 mars 1904.

Få män hafva väl funnits, som verkat så mycket till gagn och nytta inom en provins som friherre Djurklou. Hela hans lif har gått ut på att i andligt och materiellt hänseende höja denna bygd, som varit honom så kär. Och med framgång arbetade han; ihärdig, med målet stadigt i sikte, släppte han aldrig taget. Han tillhörde det alltmer glesnande ledet af män, som med åsidosättande af egna fördelar och enskildt lugn — och det gjorde han kanske mer än nödvändigt var — lefva för det offentliga, för samhället, för framtiden. Ingenting, som kunde gagna, lyfta, förbättra och förädla, var honom främmande. Han inlade entusiasm i hvad han företog sig och därför vann han segrar. Vidtomfattande voro hans intressen, och hans begåfning sträckte sig åt vidt skilda håll, och så kunde Djurklou, en så genialisk fantasimänniska, taga itu med så torra och svårlösta värf som de, som stodo i sammanhang med den stora och svåra, segslitna sjösänkingsfrågan, och däri inlägga hela sin energi samt föra den till ett godt slut.

Här ha vi dock att uteslutande ägna vår uppmärksamhet åt Djurklous första kärlek, och som han äfven blef trogen in i det yttersta: hans insatser i det andliga kulturarbetet.

Redan under sin Uppsalatid började Djurklou intressera äfven andra för kulturella uppgifter. Det gällde då svenska folkspråket,

dess upptecknande och tillvaratagande, »såsom varande af stor vikt för beredande af kännedom om Nordens forntid», och försökte han få en förening till stånd för folkspråkets upptecknande och tillvaratagande medan tid var. Då lyckades han ej. Tiden var ännu icke mogen därför. Fornminnesföreningarna måste gå före; Djurklou själf blifva banbrytaren äfven därför. Mera offentligt uppträdde han 1856 i »Närkes präst- och lärareförening», där han höll ett föredrag betitladt: »Några ord om svenska landskapsmålen». Med ungdomlig glöd och entusiasm griper han verket an. Han vädjar till dem, som representerade den andliga kulturen inom denna ort. Deras bistånd utbeder han sig »för beredande af en fullständigare kännedom om våra munarter i allmänhet samt främst och närmast vårt landskapsspråk, 'nerkingskan', som han på grund af bevarade sägner, fornlämnningar, ortnamn, folktyper och språkegenheter fann vara af stor vikt att närmare studera.» De borde sluta sig tillsammans till arbete därför och »härföt detta hans företag från den varmaste kärlek och beundran af vårt urgamla, från urfria fäder ärfda, härliga modersmål». Och denna glödande kärlek till land och folk, dess språk och minnen blef alltfort den bärande kraften i hela hans verksamhet.

Detta blef uppslaget till stiftande af »Föreningen för Närkes folkspråk och fornminnen» den 1 oktober 1856, under Djurklous ledning och på hans initiativ. Han blef sedan den ledande, ordnande och sammanhållande kraften däri, tagande initiativ i allt, som kunde ligga inom området för föreningens åtgöranden under dess mycket lifskraftiga ungdomstid. Hvad han därvid uträttade vore att så godt som skrifva föreningens historia för denna tid. 1866 afgick han som föreningens sekreterare på grund af offentliga uppdrag och trägna göromål. 1873 afsomnade föreningen med dess andre sekreterare doktor Hofbergs afgang, men på Djurklous och härads höfding Stenbergs initiativ lefde föreningen upp i ny gestalt 1878 i »Närkes fornminnesförening». Äfven nu var det friherre Djurklou, som gaf förslag till stadgar, som antogos.

Men för framgång i föreningens arbete behöfdes en ledtråd, en lättfattlig undervisning om hvad som borde göras, huru det bäst och

lämpligast kunde utföras samt om syftet och vikten af föreningens arbete. Äfven en sådan handledning utarbetade han, och den utkom 1860 under titel: »Ur Närkes folkspråk och folklif, anteckningar utgifna till fornvännens ledning», hvilket arbete, med afseende på dess kraftigt lifvande impulser och det vidsträckta inflytande det utöfvat, helt säkert varit af långt större betydelse på detta område än något annat som flutit ur Djurklous penna. Det användes nämligen äfven såsom »ledtråd» inom de många efter mönstret af denna i andra landskap inom kort uppkomna föreningarna. Den utdelades och blef genom sitt intresseväckande innehåll en mycket läst »folkbok». Denna handledning uttalade äfven lystringsord ej blott till Närkes allmänhet utan äfven till svenska folket, ord om svenska folkets plikt att själfv taga hand om sina fornminnen, om sitt språk, sina sägner och sagor, sina folkvisor för att »innan de gamla lagt sina hufvud till hvila» upptecknas, bevaras, studeras och göras tillgängliga för forskaren — uppryckande och manande ord, som ej förklingade ohörda. De gingo vida ut. Föreningar uppstodo inom kort inom en mängd af Sveriges landskap, visserligen organiserade efter hvarje orts olika behof och önskningsar, men dock mer eller mindre efter Närkes såsom förebild. Och i de flesta fall anlidades Djurklou såsom rådgifvare. Han fick föra en outtröttlig brefväxling med lärd och olärd i allt hvad som angick föreningens verksamhet och syften: var en lefvande »ledtråd» i vidsträckta kretsar för ordnandet af den vidtgående fosterländska rörelse och verksamhet, som med »föreningen för Närkes folkspråk» och Djurklous förenämnda arbete begynte och som i våra dagar tagit en sådan omfattning. Af så stor betydelse blef detta Djurklous ungdomsarbete i den fosterländska odlingens tjänst till väckande af »mera svenskhet i sinne och håg», hvilket låg den varme fosterlandsvännen främst om hjärtat.

Bland initiativ, som i syfte af fornminnesvård under denna period af Djurklou togos, må vidare anföras, huru som han yrkade på att en bättre vård skulle tagas om våra gamla, då så försummade kyrkoinventarier, hvilka till god del voro dyrbara minnen af en gammal kultur, att de borde, där de icke kunde väl vårdas, deponeras i något museum, såsom nu ock sker; att grafstenar borde

bättre skyddas, helst upptagas ur kyrkogolfven och infogas i kyrkomurarna o. s. v., hvilket sedan ock blifvit af regeringen påbjudet. Och, hvilket intresse för våra kyrkors inventarier och minnen har icke sedan framvuxit!

Äfven upptog han 1868 frågan om ett provinsmuseum och ett anordnande på Örebro slott därför, en fråga som först tio år därefter blef uppförd på dagordningen och på 1880-talet genomfördes. Hans framsynthet framträdde ock härvid därutinnan, att han yrkade det provinsmuseet äfven borde omfatta »yngre tiders odling och seder», något som blifvit beaktadt i fråga om det nyinrättade »Örebro länsmuseum».

Såsom antikvitetsintendent företog Djurklou antikvariska forskning i Värmland (1866—1867), i Elfsborgs län (1868—1869) samt i Finnveden och Mo härad i Småland 1870, genomströfvade dessa trakter och gjorde rika fynd i fornminnen, saga, sägner och folkspråk, gjorde omfattande anteckningar ur kyrko- och häradsarkiv samt sökte öfverallt väcka befolkningens intresse för traktens gamla minnen och fornlämningar. Resultatet häraf föreligger i en mängd — minst ett tiotal — väldiga folianter och kvartband, flertalet med talrika teckningar, förvarade i antikvitetsakademiens arkiv. Djurklou, som älskade upplysning, hade gjort sig förhoppning om, att det mesta af det sålunda inhöstade skulle befordras till tryck. Han ville med sina anteckningar och forskningsresultat upplysa, intressera och draga folket med sig, väcka kärlek till våra minnen och uppelda fosterlandskärleken. Men den dåvarande gamle riksantikvariern var af annan åsikt. Han ville icke offentliggöra det, blott insamla och gömma, liksom rufva däröfver, och så förblef allt otryckt, magasinerad på akademiens hyllor. Detta förtröt så Djurklou, att han icke vidare ville ägna sig åt denna art af forskning utan upphörde därmed. Men han ägnade sig sedermera så mycket mer åt andra grenar på forskningens vida fält.

Om Djurklous mångsidiga författare- och forskningsverksamhet i öfrigt må i korthet anföras. Såsom sagoförtäljare och »folklorist» intager han utan gensägelse främsta rummet bland sina samtida i vårt land. Han var en kvick, humoristisk och målände berättare

icke blott i skrift utan ock i tal, och han träffar alltid det karakteristiska, behärskar »tongmåle», vare sig det är värmländska eller närkiska, och återgifver i sällskapliga kretsar såväl bohusslänska och skånska som småländska dialekter såsom en inföding. Så förtrogen var han med folkets egna föreställningar och den munart han återgaf. Så väl hade han studerat sig in därutinnan. Han kunde därför lämna sanna bilder ur folklivet, det ytterst sällan de uppträdande s. k. »landsmålarne» kunna. — I eftervärldens hågkomst kommer han nog såsom forskare också att lifligast bevaras genom sina »Sagor och äfventyr, berättade på svenska landsmål» (1883), dessa af den friskaste landtliga humor genomandade, troget återgifna små bygdehistorier, hvilka ådragit sig mycken uppmärksamhet och blifvit förträffligt öfversatta till norska och engelska språken.

I olika tidskrifter strödde han kring sig »svenska sagor i svenskt landsmål», kännetecknade af samma trohet och ljusa humor, som hans förenämnda sagosamling.

För svenska landsmålsföreningarnas sträfvanden intresserade sig helt naturligt Djurklou mycket varmt, så mycket mer som de utgjort föremål för hans intressen alltifrån ungdomstiden. Han förväntade sig därigenom »ett upptecknande (såsom ock skett) ej blott af de mer och mer försvinnande munarterna, utan jämväl af de framfarna tidernas tro och lif, som i våra sagor, sägner, visor, ordspråk, gåtor och skrock m. m. ännu lefva på folkets läppar och omsluta en rik skatt af icke blott outhärliga upplysningar om det lif, som i folkspråket sökt sig uttryck och således blott kan förklara det samma, utan äfven ytterst märkliga om ock förvirrade erinringar från urgamla mytiska föreställningar af högre ålder än dem vi lärt känna i eddorna och den äldre isländska litteraturen».

I hans mycket bemärkta föredrag (vid Landsmålsföreningens allm. fest i Uppsala 1879) »Om svenska ortnamn, ställda i samband med historiska och kamerala forskningar», framhåller han på ett öfvertygande sätt ortnamnens betydelse såsom kunskapskällor för vår äldre topografi och etnografi, uppvisar hvilket rikt utbyte kan vinnas, om ortnamnen skärskådas i sammanhang med bygdens hi-

storiska, ekonomiska och till och med kamerala förhållanden. Äfven detta har ju ock i nutida forskningen gjort sig gällande.

Intressanta och för vår folkkänedom värdefulla folklifsskildringar har han gifvit oss i skrifterna: »Från Värmlands finnskogar» (1873), »Unnarsboarnas seder och lif» (1874), en för vår folkkänedom särdeles viktig urkund, samt »Lifvet i Kinds härad i Västergötland i början af 17:de århundradet» (1885), hvilket arbete visar, hvilken rik och förtrolig inblick i tidens enskilda lif domböckerna kunna gifva, och huru det allmänna rättsförhållandet i äldre tider tedde sig och gammal sed egde vitsord gentemot gammal lag.

En rad af mera utförliga eller kortare skrifter såsom anmälningar eller recensioner eller inlägg i någon kulturhistorisk fråga visar huru bevandrad och intimt förtrogen han var med våra medeltidsurkunder. — Bakom hans talrika anmälningar af skrifter ligger ofta ett ej obetydligt forskningsarbete. Med notiser, anekdoter och faktiska uppgifter belyser han ofta och i rikt mått sitt ämne. I alla hans småskrifter framlyser med karakteristisk skärpa i tankegång och stil en författare, som väl behärskar sitt ämne, vet att förläna det klarhet och precision och står för hvad han sagt.

Såsom genealog och personalhistoriker intager Djurklou äfven ett af de främsta rummen i vårt land och har betecknats såsom den utan all fråga förnämste kännaren i nutiden af svenska adelns historia. Åtskilliga afhandlingar vittna om vidsträckta insikter och djupgående forskningar på detta område. Så hans inträdestal i K. Vitt. Hist. och Ant. Akademien: »Om Göran Månssons till Bolmsnäs jordebok, några bidrag till Stjerneättens historia» (1876); vidare hans »Bidrag till Svenska frälsets historia», anmälan af Schlegels och Klingspors »Den ointroducerade adelns ättartaflor» (1876); »Om arfs- och bördstvisterna efter Eggert Grupendal» (1878); »Arfstvisten mellan Nils Nilssons till Traneberg och fru Ingegerds till Öja afkomlingar» (1890). I »Svenska släkter med sparren öfver ett blad till sköldemärke», åtföljda af släktaflor, söker han förklara det inre samband, som antagligen funnits mellan de skilda ätter, hvilka i vårt land under olika tidsåldrar fört detta sköldemärke samt utreda deras dunkla uppkomst. I dessa arbeten visar sig hans öfverlägsna förmåga att i det

ändlösa virrvar af personer och förhållanden, hvarinom ätte- och godsforskaren måste drifva sitt sökande, sikta materialet, kombinera de strödda spillrorna och sammanknyta länkarna till ett helt samt belysa lifvet och tidsförhållandena därunder. Huru han ur de torra och gamla diplomatierna kan framlocka lefvande bilder och intränga på personlifvets mera dolda områden framgår noggsamt af hans afhandling om »Jöns Gerekeson ärkebiskop i Uppsala 1408—1421», där han i den sorgligt ryktbare ärkebiskopens lefnadssaga framställer en tafla full af dramatiskt lif med rika kulturhistoriska och rent psykologiska iakttagelser och framletar de kämpandes rent personliga förhållanden, hvilka mer eller mindre trycka sin prägel på deras offentliga uppträdande. Anmärkas bör, att hvad Djurklou såsom genealog och personhistoriker i tryck utgifvit, är blott en försvinnande del af det material han samlat för medeltidens personhistorik och isynnerhet dess släktförhållanden, hvilka samlingar utan tvifvel måste blifva af stor betydelse för vetenskapsmannen och släktforskaren.

Men det var icke blott på forskningens och den stränga vetenskapens område friherre Djurklou intog en så framstående plats. Hans mångsidiga begåfning och intresse samt hans arbetsförmåga, som icke får mätas med vanligt mått, gjorde att han äfven på det praktiska lifvets område kunde uträtta stordåd. Att verka såsom banbrytande vetenskapsman och på samma gång göra sig så omfattande gällande i lifvets praktiska förhållanden, hör väl till sällsyntheterna. Som hans lifs största bedrift framstår hans verksamma och ledande insats i det stora arbetet på Hjälmarens och Kvismarens sänkning. Med afseende därpå har med fullt skäl blifvit sagdt, att »få äro i vårt land de män, hvilka i samma grad som friherre Djurklou bidragit att inom Sveriges gräns eröfra Finland åter». Om hans många skrifter i Hjälmarsänkingsfrågan likasom om hans praktiska verksamhet och många förtroendeuppdrag för öfrigt är emellertid här icke platsen att orda.

Om såväl det ena som det andra af hvad Djurklou i här angifna hänseenden utfört gäller den framstående danske forskarens ord, som Djurklou tagit till motto på sitt banbrytande arbete: »At kalde til liv hvad der er nær ved til at dø, at vække livet hvor

det slumrer er menneskets ædleste gerning.» - Och en sådan gärning har friherre Djurklou i eminent mening utfört. Med hans bortgång den 31 mars 1904 hade Närke förlorat en af sina största söner, fosterlandet hade en hängifven offervillig son mindre.¹

Efterföljande förteckning på friherre Djurklous kulturhistoriska och etnografiska såväl tryckta som viktigaste otryckta arbeten hafva vi sökt göra så fullständig som möjligt varit, till tjänst för forskaren.

I. Arbeten, afhandlingar och uppsatser i forn-, folkliks- och språkforskning m. m.

a) *Tryckta.*

Några ord om svenska landskapsmålen. Föredrag vid Nerikes Prest- och Lärare-förenings sammankomst den 7 juni 1856. Örebro 1856.

Inbjudningsskrifvelse till stiftande af en förening för Nerikes folkspråk och fornminnen. Örebro 1856.

Stadgar för Föreningen för Nerikes folkspråk och fornminnen. Örebro 1856. — Antagna oförändrade på allmän sammankomst den 1 oktober 1856.

Förslag till föreskrifter för samma förenings vård om yttre minnesmärken. Inf. i Örebro Tidning 31 jan. 1857. Antaget oförändradt på allmän sammankomst den 28 jan. 1857.

Tal vid ofvan nämnda årssammankomsts öppnande. Inf. i Örebro Tidning februari 1857.

Årsberättelse för nämnda förenings verksamhet under år 1858. I föreningens protokollsbok. Införd i Nerikes Allehanda s. å.

Årsberättelse för samma förening under åren 1859 och 1860. Tr. i Örebro 1861. Afgifven den 6 december 1860 och undertecknad liksom de följande af dr G. W. Gumælius (ordförande) och G. Djurklou (sekreterare).

Förslag afseende Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen anslutning till K. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-

¹ Om Djurklous lefnad och verksamhet se vidare *J. Wahlfisk*: Minnesteckning öfver friherre N. G. Djurklou i Meddelanden från Nerikes fornminnesförening III, Örebro 1904, hvilken användts för denna framställning.

akademien. Örebro 1861. — Antaget af Akademien med någon förändring den 10 dec. 1861.

Årsberättelse för samma förening under år 1861. Afgifven i dec. 1861. Tr. i Örebro 1862.

Ur Nerikes folkspråk och folklif. Anteckningar utgifna till fornvännerns ledning. Örebro 1860.

Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen verksamhet under åren 1862 och 1863. Ingifven till K. Vitt-, Hist.- och Antiquitetsakademien. Tr. i Antiquarisk Tidskrift för Sverige, del I. Stockh. 1864.

Likartade redogörelser för åren 1864 och 1865, båda tryckta i samma tidskrift, del II. Stockh. 1869.

Om svensk fornforskning och K. Maj:ts nådiga förordning af den 29 november 1867. Örebro 1872.

Uppsats i anledning af en anmälan af nämnda skrift. Göteborgs Handels- och Sjöfarts Tidn. 1872.

Bronsfrågan och lagutskottet. Uppsats i striden om bronsens frigörande. Aftonbladet 21 april 1873.

Anföranden i samma och därmed sammanhängande frågor vid Svenska Fornminnesföreningens årsmöte i Örebro 19—21 juni 1871. — Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift 1872.

Omtryck af Hambraei öfversättning af Erasmi Roterodami: De civilitate morum puerilium. Thet ähr: En gyldenne Book om vnga personers Sedhers Höffweligheet. Örebroæ Typis Bohlinianis, anno 1872. Med inledning och ordlista af utgifvaren.

Några anmärkingar i anledning af dr H. Hildebrands skrift »Den vetenskapliga forskningen, hennes uppgift, behof och rätt». Genmäle. — Sv. Fornm.-fören:s Tidskr. 1873.

Hvad den »privata» fornforskningen väntar af 1873 års riksdag. Stockholm 1873. — Uppsats utdelad bland riksdagsmännen under kamrarnas behandling af bronsfrågan. Resultat: bronsen frigafs.

Om vapentaget såsom laglig bekräftelseform i Sverige Sv. Fornm.-fören:s Tidskr. 1872. (Ursprungligen föredrag i Sällskapet af den 18 febr. 1862 [Concordia].)

Svenska sagor i svenskt landsmål. Sv. Fornm.-fören:s Tidskr. 1874. Framställning huru dessa enligt författarens åsikt böra upptecknas jämte språkprof.

Unnarsboarnes seder och lif efter Lasses i Lassaberg anteckningar. Sthlm 1874. Förut delvis införd i »Förr och Nu» 1873 och i »Land och Folk» 1874.

Nya bidrag till kännedom om Sveriges förhistoriska tid. — Anmälan af Sveriges forntid af O. Montelius samt af Jordfynd fr. Wärends förhistoriska tid af J. A. Wittlock. Svensk Tidskrift 1874.

Från Vermlands Finnskogar. I »Land och Folk» 1873.

Strödda anteckningar om Kinds härad i Vestergötland i äldre tider. Sv. Fornm.-fören:s Tidskr. 1877. Kort sammanfattning af årsberättelsen 1869 i hvad den rör nämnda härad.

Bidrag till svenska frälsets historia. Anmälan af B. Schlegels och C. A. Klingspors arbete: »Den ointroducerade adelns ättartaflor.» Hist. Bibl. 1:1. Sthlm 1876.

Om Görän Månssons till Bolmsnäs Jordebok. Några bidrag till Stjerneättens historia. Sthlm 1879. Inträdestal i K. Vitt-, Hist.- och Antiqv.-Akademien den 10 okt. 1876.

Bidrag till Svenska frälsets historia under medeltiden. I: »Om arfs- och bördestvisterna efter Eggert Grupendal.» Hist. Bibl. 1878.

Bidrag till Svenska frälsets historia under medeltiden. II: »Arfstvisten mellan Nils Nilssons till Traneberg och fru Ingegerds till Öja afkomlingar.» Hist. Tidskr. 1890.

Svenska släkter med sparren öfver ett blad till sköldemärke. Hist. Tidskr. 1891.

Redogörelse för restauration af fornlemningar i Kind. Afg. till Vitt-, Hist.- och Antiqv.-akademien. Tr. i Akad:s Månadsblad.

Inledningsord till Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folklif. Tr. i tidskriften med samma namn, I, 1879.

Om svenska ortnamn, ställda i samband med historiska ock kamerala forskningar. Föredrag i samma tidskrift I:11. Sthlm 1880.

Sagor och äfventyr, berättade på svenska landsmål. Med illustrationer af Carl Larsson. Sthlm 1883.

Samma arbete öfversatt på norska af Nordahl Rolfsen: »Folke-Eventyr, fortalte paa svenske Bygdemaal.» Med illustrationer af Kittelsen og E. Wærenskiold. Kristiania 1887.

Samma arbete öfversatt på engelska af H. L. Brækstad »Fairy Tales» from the Swedish of Baron G. Djurklou, with Illustrations by Th. Kittelsen & Erik Werenskiold and one Frontespiece by Carl Larsson. London M C M I. Dessa sagor hafva ock på ett synnerligt förtjänstfullt sätt blifvit omskrifna på vanligt svenskt talspråk af Djurklous dotter, fru Elsa Djurklou-Aschan: Sagor och äventyr. Från närkes- och värmlandsmål till vanligt talspråk öfverflyttade. Illustr. af Hj. Renström. Stockholm 1912.

Lifvet i Kinds härad i Västergötland i början af sjuttonde århundradet. Anteckningar ur häradets domböcker. Bidrag till vår odlings häfder utgifna af A. Hazelius, 4. Stockholm 1885.

Den »onde» i folktron. Sv. Fornm.-fören:s Tidskrift 1892.

Jöns Gerekeson, erkebiskop i Uppsala 1408—1421. Kulturbild från Eriks af Pommern dagar. Hist. Tidskrift 1894.

Öfverste Nils Djurklows (f. 1641 † 1714) egenhändiga lefnads-teckning. Hist. Tidskrift 1894.

Om vedernamn och känningsnamn i äldre och nyare tider. Sv. Fornm.-fören:s Tidskrift 1894. Ursprungligen ett föredrag i kortare form i sällskapet Concordia: Om namn och känningsnamn bland allmogen. Tr. i Svenska Fam. Journ. maj 1876.

Hvem var Staffan Stalledräng? Ett bidrag till lösningen af denna fråga. Sv. Fornm.-fören:s Tidskrift 1902. I kortare form meddelad i Södra Nerikes nations i Upsala 1897 utg. festskrift: »Till vår hemhygd.»

Några ord om våra folksagor. Föredrag i K. F. U. M. i Örebro. I Meddelanden fr. Nerikes Fornminnesförening I. Örebro 1896.

b) Otryckta.

Om några vid Hjelmarsnäs funna äldre permebref med bifogad släktafla och sigillteckningar. Bilaga till den årsberättelse som från

Nerikes Fornminnesförening ingafs till K. Vitt.-, Hist.- och Antiqv.-Akademien 1864.

Årsberättelse till K. Vitt.-, Hist.- och Antiqv.-Akademien 1865 fr. Djurklou såsom Antikvitets-intendent, jämte en stor samling sagor, sägner och ordspråk. Stor foliant i Akademiens arkiv.

Årsberättelse för år 1866. Bidrag till Ö. Vermlands antikv. topografi, med många teckningar. Kwartband i Akadem. arkiv.

Bilagor till nämnda berättelse, innehållande tillägg och redogörelser för permebref samt lagmanslängder från Vermlands medeltid. Obund. kvart i Akad. arkiv.

Karta öfver Östra Vermland, upptagande alla där befintliga hemman och torp samt socknegränserna på Carl IX:s tid. D:s konceptexemplar. Stor folio i Akademiens arkiv.

Bidrag till V. Vermlands antikvariska topografi med många planscher. Årsberättelse af Antikv.-intendenten för 1867. Kwartband i Akadem. arkiv.

Antikvariska undersökningar i norra delen af Elfsborgs län i Vestergötland, med många afbildningar. Årsberättelse af Antikv.-intendenten för 1868. Kwartband i Akademiens arkiv.

Redogörelse för ett besök på Bohus fästning, ingifven till K. Vitt.-, Hist.- och Antikv.-Akademien.

Redogörelse för en hållkista i Bohus län, ingifven till samma akademi.

Summarisk redogörelse för Antikvitets-intendentens verksamhet 1869, med några förslag, ingifven till Akademien.

Antikvariska undersökningar i Elfsborgs län, Vestergötland, södra delen, med ett stort antal planscher. Årsberättelse af Antikv.-intendenten för 1869. Kwartband i Akademiens arkiv.

Antikvariska undersökningar i Finnveden och Mo härad 1870, med ett stort antal planscher. Årsberättelse af Antikv.-intendenten för 1870. Kwartband i Akademiens arkiv.

Om Nordboarnas biländer och upptäcktsfärder i Vesterviking. Föredrag 1862 i sällskapet Concordia i Örebro.

Inlaga till Svenska Fornminnesföreningen med uppgift på de fornlämningar, som under antikvariska resor befunnits värda närmare

undersökning, afgifven 1870. I Fornminnesföreningens arkiv. Ingen påföljd.

Inlaga till Sv.Fornm.-fören:s styrelse 1873 med begäran om anslag åt v. pastor Palmgren att verkställa antikvariska undersökningar. Bifölls.

Berättelse till K. Vitt.-, Hist.- och Antiqv.-Akademien om företagen besiktning af fornminnen (1879?).

Vidare må här märkas hans efterlämnade digra samlingar i genealogi och bidrag till medeltidens gods- och personhistoria, hvilka samlingar han ej hunnit mer än delvis utarbета i ett stort, ej afslutadt arbete »Våra frälsesläkter». Manuskriptet är deponerat i Riddarhusets arkiv.

II. Svenska folksagor i landsmål och folksägner; skrock.

(Utom de under I upptagna större samlingarna.)

Svenska folksägner. Prof på svenska sägner: åtskilliga i tidskriften »Nu» 1875; i Svenska Familje-Journalen 1877 och i Nornan 1878.

Svenska sagor i svenska landsmål. Prof på svenska sagor från Fryksdalen i »Nu» 1875; från Nerike i »Nu» 1875 och 1876, i »Förr och nu» 1878, i Sv. Familje-Journalen jan. 1879 samt i Landsmålsfören:s Tidskr. 1879—80.

»St Per som jordbrukare.» I Nornan 1879.

III. Smärre folklifsbilder och kulturhistoriska uppsatser.

Ur Stackeds häfder. Kulturbild från 17:de seklet. I »Nu» 1875.

Skolsånger och skolstryk. Kulturbild fr. medeltiden. I »Nu» 1875.

Tvenne spelmän. Kulturbild fr. 19:de seklets början. Sv. Familje-Journalen juni 1875.

Ett vittnesmål. Kulturbild från Nerike. I »Nu» 1875.

Min första skjutsfärd. Berättelse i »Nu» 1876.

Tassa Lars, ett finnskogens vidunder. Kulturbild fr. Vermlands finnskogar. Sv. Familje-Journalen, 1876, h. I.

Ett besök i Bollebygd. Reseminne fr. 1869. I »Sverige, fosterländska bilder». Stockh. 1877—78.

Också en fornforskare. Reseminne fr. 1868. I »Nu».

Ett besök på Rautakylä. Studentminne. I »Nu».

Mäster Konstig. Folklifsbild. I »Nu».

Huruledes M:r Andreas Jonæ Brusemontanus fick Törnekulla gäll och huru han der gjorde sitt inträde. Tidsbild från 1600-talet I »Nu».

Folklifsbilder. Flytande bostad i Fryksdalen. I »Förr och Nu» 1874.

Folklifsbilder: 1. »Huru Stenstorpa-Brita fick veta hvad Kallepojken skulle göra med potatesen.» 2. »Värre och värst.» I »Vintergatan» 1896.

»Nerike». I »Vårt land», Stockh. 1888, s. 115—120.

Landtbruket i Nerike för 50 år sedan. I K. Hushålln.-sällsk. Tidskrift 1901, h. 3.

IV. Anmälningar och granskningar.

Svenska Riks-Archivets Permebref af Kullberg. Anmälan i Nya Dagl. Allehanda 1873.

Den ointroducerade adelns ättartaflor af Klingspor och Schlegel. Anm. i Svensk Tidskrift 1872, h. 4. (Ett helt skrifark bortkom vid sättningen. Uppsatsen därför ofullständig.)

Klingspors Lefnadsteckningar I:1. Anm. i Sv. Tidskrift 1875.

Svenska Fornminnesfören:s Tidskrift B. 2. Anm. i Sv. Tidskrift 1875.

Lektor K. F. Karlsons Blad ur Örebro skolas historia h. 1—3. Anm. i Sv. Tidskr. 1875, h. 7—8. Samma arbete h. 4. Anm. i Hist. Tidskr. 1899, h. 3.

Konung Gustaf I:s registratur af Granlund. Anmäld och försedd med hist. belysningar i Hist. Bibl. Del 2.

Vestergötlands Fornminnesförenings Tidskrift. H. III. Anm. i Hist. Bibl. del 4.

Om Noraskog. Äldre och nyare anteckningar, utgifna af Joh. Johansson, II. Anm. i Hist. Tidskrift 1882.

Börk: Darius, ett skådespel, utg. af K. F. Karlson. Anm. i Sv. Tidskrift 1874, h. 3.

Om ursprunget till den historiska myten om Fale Bure af Bygdén. Bidrag till utredning af denna fråga i Hist. Tidskrift 1891.

Sveriges medeltid af H. Hildebrand. Anm. i Hist. Tidskr. 1895.

Svenska adelns ättartaflor fr. 1857. Utg. af F. U. Wrangel och O. Bergström. Anm. i Hist. Tidskr. 1896.

Teckningar af Svenska adelns familjelif i gamla dagar af Ellen Fries. Anm. i Hist. Tidskr. 1897.

Danmarks Adels Aarbog af H. R. Hiort-Lorenzen og L. Thiset 1897. Anm. med talrika belysningar i Hist. Tidskr. 1897.

Bidrag till Karlskoga krönika af Joh. Johansson och Karlskoga Bergslags historia och beskrifningar af Gust. Lindberg. Anm. med belysningar i Hist. Tidskr. 1899.

Joh. Wahlfisk.

Smärre meddelanden.

En tidlig kjøbenhavner fajanse.

Som bekjendt er fajanserne fra »Store Kongensgade»-fabrikkens Sældste tid, da den stod under Johan Wolfsog Johan Ernst Pfaus ledelse, meget paavirket fra Delft og de »delftske» fabrikker i Tyskland (specielt kanske Dorotheenthal). Dette forhold er ogsaa nærmere behandlet i Frohnes bok om »Danske fajanser», hvor der desuten er avbildet flere arbeider fra Pfaus tid med sterkt hollandsk præg. At fabrikken ogsaa likefrem har kopieret hollandske fajanser synes derimot ikke tidligere at være observeret, som tilfældet f. eks. er med en apothekerkrugke n:r 58874 i Nordiska Museet (og som sammen med sin hollandske original er avbildet og behandlet i min katalog over »Utländska fajanser» i Nordiska Museet n:r 40, 41 og 144). Heller ikke er det bekjendt at Pfau i sin første tid arbeidet saa fuldstændig i delftermaner, som han tydeligvis har gjort paa den lille asjet, der her er avbildet. Den findes nu i de von Hallwylske samlinger (n:r E. a. b.), hvorfra den velvilligst blev utlaant til fotografering og undersökning.

Den maaler 19,2 cm. i længden og 17,2 cm. i bredden og er formet av et, i brændt tilstand, lyst brunlig ler med kjølighvit tinglasur. Korpus er fint og let med en elegant og kraftig profileret form. Den malte dekor bestaar langs kanten i 2 vingede englehoder og en mandsprofil mellem akantus; i bunden av en buket halvt naturalistiske roser. Alt utført i blaat med mørkere konturering. Hadde asjetten ikke under bunden baaret Pfaus tydelige signatur vilde den næppe været tat for en Store Kongensgade-fajanse, for masse, glasur og dekor er uvanlig for denne fabrik men minder sterkt om delfter fajansernes. Den karakteristiske maate at fremstille ansigterne paa kun med korte horisontale streker og prikker er den samme i asjet-

tens hoder som i de hollandske massevarers kineserier fra ca 1700. Videre er bordens akantus og bundens roser som de, der f. eks. maltes i fabrikken »de Paauw» i Delft omkring aarhundredskiftet. At asjetten dette tiltrods er et sikkert produkt fra Store Kongensgade-fabrikken derfor borger som sagt signaturen. Dessuten er formen

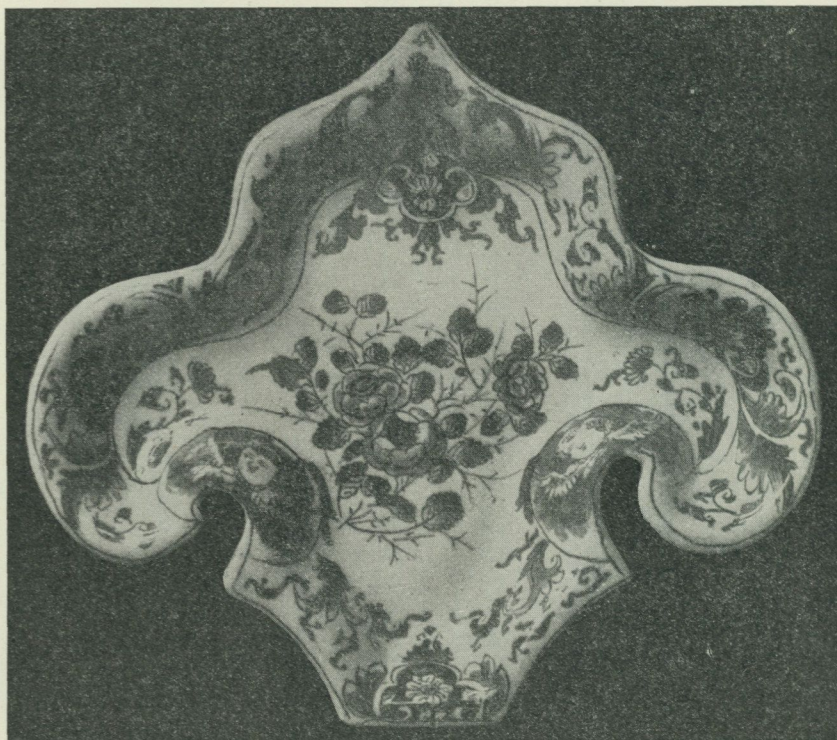

Fig. 1. Asjet av fajanse fra Store Kongensgade-fabrikken, Kjöbenhavn. Malet av Johan Pfau 1732. Hallwylska samlingarna, Stockholm.

heller ikke helt enestaaende blandt fabrikkens kjendte arbeider, det viser den lille asjet som findes avbildet hos Frohne som fig. 2, nu i Dansk Folkemuseum.

Store Kongensgade-fabrikken anvendte som bekjendt i Pfaus tid saa at si utelukkende en signatur, hvori foruten Pfaus monogram I P ogsaa indgik malerens initialer se fig. 2.¹

¹ Fra Sirupkanne n:r 62100 b i Nord. M.

Da derimot asjettens signatur kun bestaar av et ualmindelig tydelig Pfau-monogram uten nogen andre malerinitialer, og dens dekor i og for sig er godt utfört, kan man sikkert gaa ut fra at det er et egenhändig arbeide av Johan Pfau. Forskjellen mellem asjettens dekor og fabrikkens vanlige mönstere faar lettest sin forklaring ved at henføre asjetten til en tidligere periode end de övrige produkter. Ja den bærer i sig selv det bedste bevis paa sin tidlige herkomst i de siffre 32, der findes under signaturen fig. 3. De kan, sy-

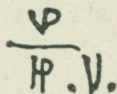

Fig. 2.

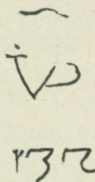

Fig. 3.

Fig. 4.

nes jeg, vanskelig forklares som andet end et forkortet (17)32, og asjetten skulde da være det ældste kjendte av Pfaus daterte arbeider.

Om asjettens dekor er direkte kopieret efter en liknende hollandsk eller om den er en mere fri bearbeidelse av hollandske motiver lar sig nu ikke avgjøre. Det maatte da være om man tilfældig stødte paa det eventuelle forbillede. Den lille detalj A, fig. 4, der er malet over mandsprofilen i spidsen og som muligens henspiller paa et navn, tyder imidlertid paa nogen bearbeidelse.

I hvilket tidsforhold dette og de övrige »hollandske» arbeider staar i til Pfaus mest karakteristiske dekorationer »lambrequins og persille mönsteret» maa der et störrre matriale til for at kunne avgjøre, likesom spøragsmaalene om naar akantusranken, barokkartouchen og rocailleverket kom med i fabrikkens mönstre, og fra hvilken av Pfaus perioder de store figurrike bordplater skriver sig. Forhaabentlig varer det ikke længe förend de danske forskere gir os klar besked herom i en ny helt moderne publikation om Store Kongsgade-fabrikken og dens vakre frembringelser.

* * *

Efterat ovenstaaende var skrevet blev jeg i Kulturhistoriska Museet i Lund opmerksom paa en fajansekop med en Pfau-signatur, der synes mig saa vidt merkelig, at jeg finder at maatte gjøre opmerksom paa den. Specielt da den til en viss grad rokker ved nogen av de slutninger jeg er kommet til ovenfor. Det er en liten riflet kop med skaal (K. M. 20021) fra 1700-aarenes første halvdel. Den er dækket av en skitten-hvit tinglasur og dekorert med »hollandsk-kinesiske» blomster i blaat, jernrødt og grønt. Under bunden bærer den, som det skulde synes, en tydelig Store Kongensgade-signatur, fig. 5. Men fra Store Kongensgade-fabrikken kan den neppe være, dertil er forskjelligene saavel i masse og glasur som i form og farve for stor. Til Holland synes den heller ikke at kunde henføres. Den minder da snarere om Potsdamerfabrikkens produkter

Fig. 5.

Fig. 6.

Signaturen ligner ikke saa litet en der, forøvrig uten nærmere kommentar, i F. Jaennicke: Grundriss der Keramik, som nr. 1584 henføres til Belgien, og som findes paa en polycromt dekorert vase, fig. 6. Skriver nu disse saker sig fra en ukjent monogrammist I P's verksted? eller er de arbeidet av Johan Pfau førend han kom til Danmark? Vi vet han har arbeidet ved flere verksteder og at han i aarene 1723—27 hadde sin egen fabrik i Lübeck.

Spøragsmaalene lar sig nu ikke avgjøre. Men skulde det engang vise sig at de skriver sig fra et nyt, o: hidtil ukjent, verksted bør kanskje ogsaa den omtalte asjet henføres dit trods forskjellen i masse og dekor. Indtil da holder jeg dog paa dens danske herkomst.

T. B. Kielland.

Samfundet för Nordiska Museets främjande

I hufvudstaden bosatt stiftande ledamots årsafgift är *sju* kronor. Utom hufvudstaden bosatt ledamot erlägger en årsafgift af *fem* kronor.

Enligt § 6 i samfundets stadgar är emellertid den, som i stället för den årliga ledamotsafgiften på en gång erlägger minst ett hundra kronor, att anse såsom ständig ledamot och sedan befriad från alla afgifter.

Ledamot, såväl stiftande som ständig, erhåller årligen ett årskort till Nordiska Museets samtliga afdelningar för sig personligen eller för en medlem af sin familj, hvilkens namn i sådant fall torde uppgifvas. Tidskriften »Fataburen» utdelas till medlemmar bosatta utom Stockholm. Därstädes boende kunna erhålla densamma till halfva boklädspriset genom museets expedition å Skansen.

Dessutom eger ledamot rätt att för de närmaste medlemmarna af sin familj (man, hustru eller barn) erhålla årskort gällande till museets samtliga afdelningar för ett pris af *tre* kronor för hvarje sådan medlem. Årskort till Museet å Lejonslätten kosta eljest 5 kr. för vuxna, 3 kr. för barn och till Skansen 6 kr. för vuxna, 4 kr. för barn.

På det stiftande ledamot ej må hafva besvär med årsafgiftens insändande, upptages densamma utom Stockholm genom postförskott samt i Stockholm efter midten af januari genom bud. De i Stockholm bosatta medlemmar, som så önska, kunna dock fr. o. m. den 15 dec. till midten af jan. å museets expedition å Skansen utlösa sina årskort.

Bref och meddelanden torde ställas till Sekreteraren i Samfundet för Nordiska Museets främjande, adress Nordiska Museet, Stockholm 14. Allm. telefon 4. Riks telefon 13 10.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska Museet*, Stockholm 14. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften årligen och åtföljes dessutom af en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 5 kr. för årgång. Lösa häften säljas i mån af tillgång för 2 kr. Till de ledamöter i Samfundet för Nordiska Museets främjande, som äro bosatta utom Stockholm, utdelas tidskriften gratis. I hufvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halfva boklåspriset vid rekvisition genom museets expedition å Skansen.

Pärmar, afsedda för Fataburens olika årgångar, af blått linne samt till ett pris af 1 kr. för årg., finnas efter rekvisition att tillgå hos K. hofbokbindaren GUSTAF HEDBERG, Gamla Kungsholmsbrogatan 26, Stockholm C.